

Já, níže podepsaný Václav Sychrovský, autor diplomové práce s názvem „Osoba insolvenčního správce a jeho úloha v insolvenčním řízení“, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu ustanovení § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci

Křížkovského 8

771 47 Olomouc

ke zpracování mých osobních údajů v následujícím rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalogích a informačních systémech Univerzity Palackého v Olomouci, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého v Olomouci. Realizaci zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého v Olomouci s názvem Informační centrum Univerzity Palackého v Olomouci.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, ve znění pozdějších předpisů.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Osoba insolvenčního správce a jeho role v insolvenčním řízení“ zpracoval sám s využitím vlastních znalostí a uvedl jsem všechny použité prameny.

V Olomouci dne 01.01.2010

Václav Sychrovský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Petru Kavanovi, za souhlas s vedením této diplomové práce, jeho odborné rady, ochotu a vstřícnost.

Seznam uvedených zkratek

InsZ - zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů

ZKV - zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

ZIS - zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Seznam uvedených zkratk.....	4
Obsah.....	5
1. Úvod.....	8
2. Problematika dvoukolejnosti právní úpravy.....	10
3. Obecně o nové právní úpravě.....	12
3.1 Předmět úpravy.....	13
3.2 Úpadek a tzv. hrozící úpadek.....	13
3.3 Platební neschopnost.....	14
3.4 Předlužení.....	14
3.5 Hrozící úpadek.....	14
3.6 Procesní subjekty.....	15
4. Průběh insolvenčního řízení.....	17
4.1 Zahájení insolvenčního řízení.....	17
4.2 Moratorium.....	18
4.3 Úpadek.....	19
4.4 Způsob řešení úpadku.....	21
5. Jednotlivé způsoby řešení úpadku.....	22
5.1 Konkurs.....	22
5.2 Nepatrný konkurs.....	23
5.3 Reorganizace.....	23
5.4 Oddlužení.....	25
6. Insolvenční rejstřík.....	27
7. Insolvenční správce.....	29
7.1 Osoba insolvenčního správce.....	29
7.2 Seznam insolvenčních správců.....	30

7.3 Oprávnění vykonávat činnost insolvenčního správce.....	30
7.4 Vzdělání insolvenčních správců.....	33
7.5 Pozastavení a zánik oprávnění vykonávat činnost insol. správce.....	36
8. Ustanovení insolvenčního správce pro řízení.....	38
8.1 Ustanovení insolvenčního správce pro konkr. řízení.....	38
8.2 Ustanovení insolvenčního správce ad hoc.....	40
8.3 Vyloučení insolvenčního správce z řízení.....	41
8.4 Odmítnutí ustanovení insolvenčním správcem.....	42
9. Práva a povinnosti insolvenčního správce.....	44
9.1 Zjišťování majetkové podstaty.....	45
9.2 Vyloučení a vynětí z majetkové podstaty.....	50
9.3 Přezkum přihlášených pohledávek.....	51
9.4 Práva a povinnosti insolvenčního správce v konkursu.....	53
9.5 Práva a povinnosti insolvenčního správce v reorganizaci.....	56
9.6 Práva a povinnosti insolvenčního správce v oddlužení.....	57
10. Změna v osobě insolvenčního správce.....	59
10.1 Odvolání insolvenčního správce a ustanovení nového...	59
10.2 Zproštění insolvenčního správce.....	60
11. Předběžný, oddělený a zvláštní insolvenční správce.....	61
11.1 Předběžný insolvenční správce.....	61
11.2 Oddělený insolvenční správce.....	61
11.3 Zvláštní insolvenční správce.....	62
12. Zástupce insolvenčního správce.....	63
13. Odpovědnost insolvenčního správce dle insolvenčního zákona.....	64

14. Odměna insolvenčního správce a náhrada nákladů.....	66
15. Závěr.....	68
16. Seznam použité literatury.....	70
Monografie.....	70
Články v časopisech.....	70
Právní předpisy.....	71
Internetové zdroje.....	72

1. Úvod

Hlavním tématem této diplomové práce je osoba správce (bez ohledu na terminologii zákona, zda-li insolvenční správce či správce konkursní podstaty) ve světle nové právní úpravy úpadku, tedy insolvenčního zákona. Ke dni 1.1.2008 nabyl účinnosti zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), dlouho očekávaný zákon kodexového typu, který měl přiblížit českou právní úpravu úpadku moderním úpravám, jež favorizují řešení nastalé insolvence prostřednictvím sanačních prostředků a nikoli notoricky známým konkursem. Především právní úprava - zák. č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, byl přijat po více než 40 letech¹ pauzy právní úpravy a nebyl schopen adekvátně reagovat na moderní vývojové trendy, které preferovaly výše zmíněné sanační formy řešení úpadku.

Po dlouhých diskuzích přijal zákonodárce zmiňovaný insolvenční zákon. Jím se snažil přiblížit moderním právním úpravám, zejména té německé a americké. Beze sporu je třeba hodnotit tento krok pozitivně. Na druhou stranu jako každý přijímaný kodex, i v tomto případě je jasné, že nová právní úprava úpadku přinese na poli právní teorie řadu velmi zajímavých otázek k řešení.

Přijetím insolvenčního zákona došlo k významné změně řešení úpadku, než jak tomu bylo dle zákona o konkursu a vyrovnání.

¹ Od roku 1931 na území Československé republiky platil zák. č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí, jež sjednotil úpravu v českých zemích a na Slovensku. Byl účinný až do roku 1950, kdy byl zrušen občanským soudním řádem, který byl vydán téhož roku. Totalitní socialistický stát nejevil potřebu řešit podnikatelské úpadky. „V právním řádu socialistického totalitního státu neměl konkurs své místo... byl zbytečný.“ - ZOULÍK, F. *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum, 2009, č. 4, s. 157.

Vedle změn týkajících se průběhu samotného řízení, prodělala změnu i právní úprava týkající se ústředních institutů.

Hlavním cílem této práce je pojednat o osobě insolvenčního správce jako esenciálního a charakteristického subjektu insolvenčního řízení a zaměřit se na jeho osobu v rámci nové právní úpravy.

Byť je tématem této práce osoba správce, nemohl jsem opomenout (vzhledem k úzké provázanosti institutu správce a insolvenčního řízení) i stručné pojednání o nové právní úpravě úpadku, včetně nejzásadnějších novinek, jež přinesla.

Ve své práci se tak nejprve pokusím vysvětlit současný stav probíhajících řízení. Zejména problematika právní duality řešení úpadku je velmi nevhodná a přináší řadu komplikací. Následně pojednám o „novém“ insolvenčním řízení a přistoupím k pojednání o osobě insolvenčního správce.

2. Problematika dvoukolejnosti právní úpravy

Řešení úpadku dlužníka je časově dlouhodobý proces. Pro tento případ normoval zákonodárce ust. § 432 odst. 1 InsZ, který nastalou situaci ošetřil tak, že „pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností zákona se použijí dosavadní právní předpisy“. Z výše uvedeného vyplývá, že v řízeních, jež byly zahájeny před účinností insolvenčního zákona, budou subjekty řízení postupovat dále dle ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání.

Jelikož je Česká republika zemí, která je umístěna na nechvalných předních místech v Evropě, co se týče trvání konkursních řízení, je logické a v praxi i časté, že jsou správci v současné době nuceni jednat v určité „právní schizofrenii“. Abych to vysvětlil, je běžné, že správce vykonává svou funkci v paralelně probíhajících řízeních, jejichž cíl je shodný (vyřešit dlužníkův úpadek), ve kterých však postupuje podle různých právních předpisů.

V praxi by mělo dojít co nejrychleji k odstranění této duality a ukončení řízení zahájených dle předcházející právní úpravy. Nemělo by tomu však být na úkor jejich kvality. Může totiž nastat situace, kdy se u soudu setkají dva věřitelé, jejichž právní postavení je stejné, ale nikoli stejně ekonomicky výhodné.²

Na druhou stranu zřejmě zákonodárce v dané situaci nemohl postupovat jinak.³ Hlavním problémem je zbytečná zdlouhavost

² Typickým příkladem je rozdílné postavení oddělených a zajištěných věřitelů, které přináší jiný právní mechanismus jejich uspokojování. Dále mohou zmínit např. postavení zaměstnanců jako věřitelů a jejich pohledávek vůči dlužníkovi, který je v úpadku.

³ Možnou výjimku stanovil § 273 původního návrhu insolvenčního zákona č. 1044 z roku 2005, který upravoval institut „přeměny řízení“. V souladu s tímto ustanovením mohl dlužník nebo věřitel podat do deseti dnů od účinnosti insolvenčního zákona žádost o přeměnu řízení. Pro případ, že by soud této

konkursních řízení. Jaké výsledky přinese v této oblasti nová úprava úpadkového práva je předčasné hodnotit a ukáže je čas.

žádosti vyhověl, postupovalo by se v řízení dle norem insolvenčního zákona a nikoli zákona o konkursu a vyrovnání.

3. Obecně o nové právní úpravě

Novou právní úpravu řešení úpadku dlužníka přinesl insolvenční zákon. Při tvorbě insolvenčního zákona se zákonodárce nechal značně inspirovat zahraniční tvorbou, zejména americkým federálním insolvenčním zákonem z roku 1978 (Bankruptcy Reform Act) a německým Insolvenčním řádem z roku 1994 (Insolvenzordnung).

Insolvenční zákon se snaží aktuálně reagovat na řešení úpadku jako jevu společenského, kdy se do popředí dostávají i jiné způsoby, jak účinně reagovat na úpadek. Zákon o konkursu a vyrovnání v této oblasti nabízel dvě řešení, a to konkurs a vyrovnání. Vyrovnání bylo oproti konkursu využíváno velmi nepatrně. Dlužníkovi a věřitelům tak zbýval k řešení úpadkové situace pouze konkurs, který však měl za následek téměř vždy naprostou ekonomickou likvidaci dlužníka,⁴ v případě právnických osob i existenční. InsZ přináší dlužníkovi a věřitelům jiné možnosti, jak řešit stav dlužníka. Je to oddlužení a reorganizace. S novou úpravou insolvenčního práva vyvstala potřeba podrobněji vymezit práva a povinnosti správce, včetně ustanovení do funkce, vzdělávání, zápis do seznamu správců a způsobilosti vykonávat činnost.

Insolvenční zákon řeší případy, kdy v důsledku porušení práv či nesplnění povinnosti dojde ke stavu, při němž má dlužník závazky vůči řadě věřitelů a není v jeho reálných možnostech, aby je všechny splnil. Takový stav je označován jako úpadek a bývá přesně vymezen v právních předpisech.⁵

Nová úprava insolvenčního práva je oproti předešlé

⁴ „...vyhlášením dlouho trvajících konkursu byla v ČR téměř vždy postavena cesta k zániku původního ekonomického subjektu.“ – MRÁZEK, J. *Insolvenční právo EU a právní úprava v ČR*. Právní rádce, 2004, č. 12, s. XII.

⁵ Přesné vymezení úpadku je nezbytné k předejití konfliktů ve výkladu. Insolvenční zákon definuje úpadek v ust. § 3, zákon o konkursu a vyrovnání v ust. § 1 odst. 2, 3.

rozsáhlá.⁶ Rozděluje řízení do několika fází, o nichž pojednám dále.

3.1 Předmět úpravy

Dle § 1 InsZ je předmětem jeho úpravy

- a) řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů,
- b) oddlužení dlužníka.

3.2 Úpadek a tzv. hrozící úpadek

Insolvenční zákon rozvedl podrobněji pojem úpadku. Důležitost přesného vymezení je nezbytná k zamezení nezákonného vymáhání pohledávek prostřednictvím insolvenčního řízení v těch případech, kdy nejsou dány podmínky pro jeho zahájení. Ust. § 3 InsZ definici úpadku oproti úpravě v zákoně o konkursu a vyrovnání podstatně mění. Nadále však rozlišuje dvě formy úpadku, a to platební neschopnost a předlužení.

⁶ Zajímavé je, že zákon upravující úpadek dlužníka ve 30. letech 20. století na území Československa (zákon č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí) čítal 285 paragrafů, kdežto zákon o konkursu a vyrovnání, který měl adekvátně reagovat na ekonomický rozvoj 90. let, čítal pouhých 73 paragrafů. Podle množství ustanovení nelze samozřejmě hodnotit kvalitu zákona, ale vzhledem k tomu, že se zákonodárce nechal inspirovat právě zákonem z roku 1931, je pravděpodobné, že postavení zákona o konkursu a vyrovnání mělo být překlenovací a dočasné. „Za těchto okolností byla pro novou úpravu zvolena koncepce, která sice ideově navazovala na úpravu z roku 1931, ale legislativně byla ovlivněna úpravou exekuční likvidace v o. s. ř. z roku 1950. Znamenalo to, že úprava byla velmi zestručněna a některé instituty prakticky vynechány nebo upraveny jen nedostatečně.“ - ZOULÍK, F. *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum, 2009, č. 4, s. 158.

3.3 Platební neschopnost

Dle ust. § 3 odst. 1 InsZ je dlužník v úpadku, jestliže má více věřitelů a peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti, které není schopen plnit. Neschopnost plnit splatné peněžité závazky musí být objektivní. Nestačí pouze neochota ze strany dlužníka. S platební neschopností souvisí vyvratitelná právní domněnka uvedená v ust. § 3 odst. 2 InsZ. Ta stanoví skutečnosti, při jejichž existenci se má za to, že je dán úpadek ve formě platební neschopnosti. Jsou jimi zastavení plateb podstatných částí peněžitých závazků, neplnění po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nemožnost dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníkovi výkonem rozhodnutí nebo exekucí a nesplnění povinnosti předložit seznamy uvedené v ust. § 104 odst. 1 InsZ, kterou mu uložil insolvenční soud.⁷

3.4 Předlužení

Dle ust. § 3 odst. 3 InsZ může dojít k úpadku ve formě předlužení pouze u právnických osob a fyzických osob - podnikatelů. O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Při stanovení hodnoty dlužníkovy majetku se přihlíží také k další správě jeho majetku, případně k dalšímu provozování jeho podniku, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník bude moci ve správě majetku nebo v provozu podniku pokračovat.

3.5 Hrozící úpadek

⁷ Ust. § 104 odst. 1 InsZ zakládá dlužníkovi povinnost předložit seznam svého majetku včetně svých pohledávek s uvedením svých dlužníků, seznam svých závazků s uvedením svých věřitelů, seznam svých zaměstnanců a listiny, které dokládají úpadek nebo hrozící úpadek.

Insolvenční zákon nově zavádí pojem tzv. hrozícího úpadku. Dle ust. § 3 odst. 4 InsZ jde o hrozící úpadek tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků.⁸

Podat návrh na zahájení insolvenčního řízení v případě hrozícího úpadku může pouze dlužník.

3.6 Procesní subjekty

Pro insolvenční řízení je charakteristický velký počet procesních subjektů. Taxativní výčet je stanoven v ust. § 9 InsZ. Základními subjekty insolvenčního řízení jsou insolvenční soud, insolvenční správce, přihlášení věřitelé a dlužník.⁹

Subjektem před nímž probíhá insolvenční řízení je insolvenční soud. Jeho pravomoc je výlučná. Dle ust. § 9 odst. 4 OSŘ a § 85a OSŘ jsou věcně příslušnými krajské soudy, místně pak konkrétně krajský soud, v jehož obvodě je okresní soud, který je obecným soudem dlužníka. Soudní pravomoc nelze přenést na jiný orgán, a to ani dohodou účastníků, celé insolvenční řízení vede samosoudce. Soud má v řízení dvojí funkci - rozhodovací a dohlédací.

Dalším okruhem subjektů jsou účastníci řízení. Dle ust. § 14 odst. 1 InsZ jimi jsou dlužník a věřitelé, kteří uplatňují své právo vůči dlužníku. Ustanovení insolvenčního zákona vylučuje, aby pro vymezené účastenství byla použita jiná ustanovení.

Dlužníkem je osoba, proti níž směřuje insolvenční návrh. Může jím být kdokoli, je však nutné, aby se jednalo o

⁸ Zákonodárce se nechal inspirovat německým Insolvenčním řádem. Ten však pojednává konkrétně o „hrozící platební neschopnosti“, nikoli hrozícím úpadku.

⁹ Dalšími subjekty jsou státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu, a likvidátor dlužníka.

samostatný právní subjekt, nikoli pouze o jeho organizační složku.

Další účastníci řízení jsou věřitelé, kteří uplatňují své nároky. Pro insolvenční řízení je charakteristická mnohost subjektů na straně věřitelů, a to až do výše několika stovek nebo tisíců. Insolvenční zákon bývá někdy označován jako „prověřitelský“,¹⁰ což je ve srovnání s postavením věřitelů dle zákona o konkursu a vyrovnání pravda. Klade důraz na aktivní účast věřitelů, a to již od počátku řízení. Počet věřitelů v průběhu řízení může být proměnný, a to vzhledem k úspěšnému popírání jejich pohledávek nebo naopak uspokojování již v průběhu řízení. Právě proměnlivost počtu věřitelů a jejich velké množství, i roztržitost jejich zájmů, vylučuje individuální jednání s jednotlivými věřiteli. Z tohoto důvodu se vytvářejí tzv. věřitelské orgány (schůze věřitelů a věřitelský výbor), jejichž oprávnění stanoví zákon. Smyslem těchto orgánů je reprezentovat většinový zájem věřitelů a umožnit pokračování v řízení v těch případech, kdy nejsou věřitelé v absolutní shodě. Při ustavování těchto orgánů působí soud.

Dalším specifickým subjektem je insolvenční správce. Tento subjekt má zcela samostatné postavení, nezávislé na věřitelích a dlužníku. Ačkoli nová právní úprava do značné míry omezila jeho práva, zůstává dál subjektem, na jehož činnosti podstatně závisí průběh řízení. Tento institut upravuje insolvenční zákon a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích. O postavení insolvenčního správce pojednám podrobněji dále.

¹⁰ HOLEŠÍNSKÝ, P. POLITZER, T. STRNAD, M. *Nové insolvenční právo v České republice*. Právní rádce, 2007, č. 11, s. VI.

4. Průběh insolvenčního řízení

4.1 Zahájení insolvenčního řízení

Insolvenční řízení se zahajuje výlučně na (insolvenční) návrh. Podat insolvenční návrh je oprávněn pouze dlužník a věřitelé, v případě hrozícího úpadku pak jen dlužník. Ust. § 98 InsZ upravuje povinnost dlužníka a jiných subjektů podat insolvenční návrh.

Podává-li dlužník insolvenční návrh, musí k němu připojit seznamy uvedené v ust. § 104 odst. 1 InsZ. Podává-li návrh věřitel, je dle ust. § 105 InsZ povinen doložit, že má proti dlužníkovi splatnou pohledávku. I tuto pohledávku musí přihlásit formou přihlášky. Vedle vlastní pohledávky musí věřitel v návrhu uvést další pohledávky, které mají ostatní věřitelé proti dlužníkovi.

Insolvenční soud může navrhovateli uložit, aby ve stanovené lhůtě zaplatil zálohu na náklady insolvenčního řízení až do výše 50 000 Kč (ust. § 108 odst. 1, 2 InsZ). Nebude-li záloha na náklady ve stanovené lhůtě složena, může insolvenční soud před rozhodnutím o insolvenčním návrhu řízení zastavit (ust. § 108 odst. 3 InsZ).

Dle ust. § 101 odst. 1 InsZ oznámí insolvenční soud zahájení insolvenčního řízení vyhláškou, kterou zveřejní v insolvenčním rejstříku nejpozději do 2 hodin poté, kdy mu došel insolvenční návrh. Insolvenční zákon spojuje se zahájením řízení nejen některá omezení v dispozičních oprávněních dlužníka, ale i omezení práv věřitelů. Dle ust. § 109 odst. 1 písm. a) - c) InsZ mohou věřitelé uplatňovat své pohledávky vůči dlužníkovi pouze přihláškou. Právo na uspokojení ze zajištění, lze uplatnit a nově nabýt jen za podmínek dle insolvenčního zákona a výkon rozhodnutí či exekuci lze nařídit, nelze ji však provést. Věřitelé jsou povinni podrobit se společnému režimu řízení. Ustanovení o

účincích zahájení insolvenčního řízení sleduje ochranu dlužníkovu majetku, jak před ním samotným, tak před věřiteli. Richter T. ve své publikaci pojednává o účincích jako o tzv. „zákonném“ či „automatickém moratoriu“, jehož podstatou je „suspendování procesních práv individuálního uspokojení pohledávek věřitelů všech tříd a jeho nahrazení kolektivním procesem uspokojení pohledávek věřitelů v rámci insolvenčního řízení“.¹¹ V důsledku zahájení insolvenčního řízení dochází také k omezení dispozičních práv dlužníka, o nichž podrobněji pojednává insolvenční zákon v ust. § 111 odst. 1, 2, 3. Insolvenční soud může svým rozhodnutím rozšířit dispoziční omezení dlužníka (ust. § 113 InsZ). V míře, ve které soud omezí dispozice dlužníka, může převést dispoziční práva na předběžného správce ustanovovaného zpravidla předběžným opatřením (ust. § 112 InsZ).

4.2 Moratorium

Insolvenční zákon zcela nově zavádí fakultativní institut tzv. „soudního moratoria“.¹² Dle ust. § 115 InsZ může dlužník, který je podnikatelem, do 7 dnů od podání insolvenčního návrhu (jde-li o insolvenční návrh věřitele, pak do 15 dnů), navrhnout insolvenčnímu soudu vyhlášení moratoria.

Vyhlásí-li insolvenční soud moratorium, pak po dobu jeho trvání nemůže rozhodnout o úpadku dlužníka a zároveň chrání dlužníkův majetek před individuálním postupem věřitelů.

Moratorium je účinné od zveřejnění v insolvenčním rejstříku. Trvá po dobu uvedenou v návrhu, nejdéle však 3

¹¹ RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 211.

¹² Insolvenční zákon nepoužívá pojmu soudního anebo automatického moratoria. Uvádí pouze moratorium, přičemž se jedná o soudní moratorium. Doposud se ani právní veřejnost publikující v oblasti insolvenčního práva s těmito pojmy nesžila. Viz blíže RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, s. 211 - 228.

měsíce (ust. § 119 odst. 1 InsZ). Insolvenční soud může na návrh dlužníka prodloužit moratorium nejdéle o 30 dnů (ust. § 119 odst. 2 InsZ). Po dobu trvání moratoria zůstávají zachovány účinky zahájení řízení, ale dlužník opět nabývá oprávnění disponovat s majetkem do té míry, do jaké byl omezen rozhodnutím soudu.

Není-li vyhlášeno moratorium nebo nebyl-li podán návrh na jeho vyhlášení, musí soud učinit v několikadenních pořádkových lhůtách úkony směřující k rozhodnutí o úpadku.

4.3 Úpadek

Dle ust. § 136 odst. 1 InsZ vydá insolvenční soud rozhodnutí o úpadku, je-li osvědčením nebo dokazováním zjištěno, že dlužník je v úpadku nebo že mu úpadek hrozí. Náležitosti rozhodnutí o úpadku stanoví insolvenční zákon v ust. § 136 odst. 2.

Nejsou-li splněny podmínky pro rozhodnutí o úpadku, rozhodne insolvenční soud dle ust. § 142 InsZ o

- a) odmítnutí insolvenčního návrhu pro vady,
- b) zastavení řízení pro nedostatek podmínek řízení, které nelze odstranit nebo které se nepodařilo odstranit, nebo pro zpětvzetí insolvenčního návrhu,
- c) zamítnutí insolvenčního návrh,
- d) zamítnutí insolvenčního návrh pro nedostatek majetku dlužníka.

Do rozhodnutí o způsobu řešení může insolvenční soud rozhodnout, že dlužník není v úpadku. Dle ust. § 158 InsZ tak soud učiní, jestliže ani po rozhodnutí o úpadku nebyl osvědčen dlužníkův úpadek, nebo zde není žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň jsou uspokojeny.

Ustanovení insolvenčního zákona nově přináší ochranu dlužníkovi před tzv. „šikanózními návrhy“.¹³ Jde o neodůvodněné návrhy, jejichž cílem je způsobit dlužníkovi v důsledku zahájení insolvenčního řízení těžkosti a problémy. Dle ust. § 147 odst. 1 InsZ vzniká dlužníkovi právo na náhradu škody nebo jiné újmy, která mu vznikla zahájením insolvenčního řízení.

Poté, co rozhodl insolvenční soud o úpadku, stává se aktuálním problémem stanovení způsobu jeho řešení.

Dle ust. § 148 InsZ spojí soud s rozhodnutím o úpadku zároveň rozhodnutí o jeho řešení. Soud prohlásí konkurs, jde-li o dlužníka u kterého zákon vylučuje řešení úpadku reorganizací nebo oddlužením. Insolvenční soud rozhodne společně o reorganizaci, jestliže dlužník společně s insolvenčním návrhem, předloží reorganizační plán přijatý všemi skupinami věřitelů. Zároveň může soud rozhodnout o oddlužení, jestliže dlužník společně s insolvenčním návrhem podá návrh na povolení oddlužení.

Nejedná-li se o výše uvedené případy, rozhodne insolvenční soud dle § ust. 149 odst. 1 InsZ o způsobu řešení úpadku samotným rozhodnutím, vydaným do 3 měsíců po rozhodnutí od úpadku, ne však dříve než po skončení schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku.¹⁴

Nově insolvenční zákon posiluje postavení věřitelů, jimž dle ust. § 150 umožňuje rozhodnout o způsobu řešení dlužníkového úpadku. Tímto rozhodnutím je insolvenční soud vázán

¹³ Pojmu tzv. „šikanózních návrhů“ používá ve své publikaci např. WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vyd. Linde Praha a.s., 2006, s. 642.

¹⁴ Odchytku od lhůty uvedené v ust. § 149 odst. 1 InsZ najdeme v případě oddlužení, kde zákon stanoví lhůtu 30 dnů. Ostatně i jiná ustanovení insolvenčního zákona o oddlužení směřují k co nejrychlejšímu vyřízení věci. Např. dle názoru B. Havla zákonodárce pojal oddlužení spíše jako sociální nástroj než nástroj sledující ekonomické cíle insolvenčního práva. - viz HAVEL, B. *Oddlužení - zbraň nebo hrozba?* Právní rozhledy, 2007, č. 2, s. 50.

s výjimkami uvedenými v ust. § 152 věta druhá InsZ.

4.4 Způsob řešení úpadku

Účelem insolvenčního řízení je v co nejvyšší možné míře uspokojit věřitele dlužníka a zachovat zásadu rovnosti věřitelů. Je-li rozhodnuto o úpadku, může insolvenční soud rozhodnout o tom, jakým způsobem bude řešen. Ačkoli finální rozhodnutí o způsobu řešení bude záležet na soudu, ten vychází při svém výběru z názorů insolvenčního správce a zástupců věřitelů. Insolvenční zákon přináší nové způsoby, jak řešit dlužníkovův úpadek. Způsoby řešení úpadku můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na základě toho, zda takové řešení povede napříště prakticky k vyřazení dlužníka z ekonomických aktivit, či nikoli. Podle tohoto kritéria je můžeme rozdělovat na likvidační a sanační způsoby.

K likvidačním řešením patří zejména konkurs. Vedle něho i tzv. zvláštní způsoby řešení úpadku, které se týkají pouze některých subjektů (finanční instituce) nebo jen určitých případů (nepatrný konkurs).

Velkou změnu přinesl insolvenční zákon v oblasti sanačních způsobů řešení úpadku. Kvalitní úprava sanačních řešení v zákoně o konkursu a vyrovnání chyběla.¹⁵ Právní úprava vyrovnání vykazovala řadu podstatných vad. Však také mizivé procento úpadků bylo řešeno tímto způsobem.¹⁶ Vhodná sanační řešení dlužníkovi umožňují překonat krizi, která se jeví jako dočasná. Nově tedy insolvenční zákon upravuje oddlužení a reorganizaci.

¹⁵ Jistý sanační prvek také bylo možné spatřovat v ust. § 27a ZKV, který umožňoval prodej podniku úpadce na základě jedné smlouvy. Uvedené mohlo sloužit k záchraně podniku, nikoli však dlužníka jako takového.

¹⁶ Podrobněji k této problematice viz např. RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, s. 346 a násl.

5. Jednotlivé způsoby řešení úpadku

5.1 Konkurs

Insolvenční zákon zachovává možnost řešit dlužníkův úpadek konkursem. Konkurs je obecným likvidačním způsobem řešení, který je k dispozici pro všechny kategorie dlužníků. Na rozdíl od oddlužení nebo reorganizace je svou povahou konkurs univerzální. Dle ust. § 244 InsZ tento způsob řešení spočívá v tom, že na základě rozhodnutí o prohlášení konkursu jsou zjištěné pohledávky věřitelů zásadně poměrně uspokojeny z výnosu zpeněžené majetkové podstaty s tím, že neuspokojené pohledávky nebo jejich části nezanikají.

Prohlášení konkursu se děje rozhodnutím insolvenčního soudu. Toto rozhodnutí se současně zveřejní v insolvenčním rejstříku. Teprve okamžikem zveřejnění nastávají účinky prohlášení konkursu.

Nejvýznamnějším účinkem prohlášení konkursu zůstává přechod dispozičních oprávnění na insolvenčního správce. Právní úkony, které učiní dlužník poté, jsou vůči věřitelům neúčinné. Nově insolvenční zákon v ust. § 246 odst. 3 formuluje právní domněnku, podle které se má v případě pochybnosti za to, že pokud dlužník v den prohlášení konkursu nakládal s majetkovou podstatou, učinil tak až po přechodu dispozičních oprávnění na insolvenčního správce. Ostatní účinky prohlášení upravuje insolvenční zákon obdobně jako právní úprava dle zákona o konkursu a vyrovnání, i když o poznání podrobněji. Za zmínku stojí, že prohlášením konkursu dochází dle ust. § 250 InsZ k zesplatnění pohledávek váznoucích za dlužníkem, nikoli však již k zesplatnění pohledávek dlužníka.

Samotný průběh konkursu se pak liší podle rozsahu a skladby majetkové podstaty, rozsahu zadlužení a počtu věřitelů.

Konkurs končí usnesením o jeho zrušení. Toto rozhodnutí lze vydat zásadně i bez návrhu. Konkurs lze zrušit jen na základě

zákonem stanovených důvodů. Výčet těchto důvodů je uveden v ust. § 308 InsZ. Zrušením konkursu zanikají účinky jeho prohlášení. Dlužník plně nabývá dispoziční majetková oprávnění a pohledávky, které nebyly v průběhu konkursu uspokojeny, mohou věřitelé samostatně vymáhat. Seznam uznaných pohledávek v přezkumném jednání pak slouží jako exekuční titul.

5.2 Nepatrný konkurs

Nepatrný konkurs je zvláštním likvidačním řešením. Přesnější by však bylo možná hovořit spíše o zvláštní odchylce od „běžného“ konkursu než o samostatném řešení. Týká se stanovených případů uvedených v ust. § 314 odst. 1 InsZ. Při nepatrném konkursu se postupuje dle obecných ustanovení insolvenčního zákona a ustanovení týkajících se konkursu, s odchylkami v § 315 odst. 1. Stanovené odchylky může schůze věřitelů svým rozhodnutím upravit.

5.3 Reorganizace

Naprosto novým způsobem řešení dlužníkovy úpadku je reorganizace. Slovy Tomáše Richtera, „reorganizace není ani tak způsob řešení úpadku jako spíše způsobem, jak se na způsobu řešení úpadku dohodnout“.¹⁷ Český zákonodárce se inspiroval právní úpravou USA.

Dle ust. § 316 odst. 1 InsZ se reorganizací rozumí postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku, zajištěné opatřeními k ozdravení hospodaření tohoto podniku podle soudem schváleného reorganizačního plánu s průběžnou kontrolou jeho plnění ze strany věřitelů.

Reorganizaci je možné použít výlučně pro dlužníka -

¹⁷ RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, s. 378.

podnikatele, bez ohledu na to, jedná-li se o právnickou nebo fyzickou osobu. Reorganizace byla nastavena jako způsob řešení zejména pro velké podnikatele. To vyplývá z ust. § 316 odst. 4 InsZ, které stanoví, že je reorganizace přípustná, jestliže celkový obrat dlužníka za poslední účetní období předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň částku 100 000 000 Kč, nebo zaměstnává-li dlužník nejméně 100 zaměstnanců v hlavním pracovním poměru. Omezení dle tohoto ustanovení se však nepoužije, jestliže dlužník společně s insolvenčním návrhem nebo nejpozději do 15 dnů po rozhodnutí o úpadku předložil insolvenčnímu soudu reorganizační plán schválený nejméně polovinou zajištěných a nezajištěných věřitelů podle výše jejich pohledávek (ust. § 316 odst. 5 InsZ).

Reorganizaci je možno zahájit výlučně na návrh, a to dlužníka nebo přihlášeného věřitele.

O povolení reorganizace rozhoduje insolvenční soud do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku. Dle ust. § 330 InsZ po právní moci rozhodnutí o povolení reorganizace se ruší omezení dispozičních oprávnění dlužníka, ke kterým došlo v průběhu řízení. Při zásadních úkonech se však vyžaduje souhlas věřitelského výboru. Opětovné nabytí dispozičních oprávnění dlužníka bude mít logicky dopad také na činnost insolvenčního správce, o čemž pojednám dále.

Reorganizace se účastní přihlášení věřitelé.

Základním dokumentem, z něhož se při reorganizaci vychází, je reorganizační plán, který stanoví, jakým způsobem se bude řízení ubírat. Přednostní právo předložit reorganizační plán má dlužník. Vzdá-li se úpadce svého práva nebo je-li nečinný, insolvenční soud pověří jinou osobu.

Účinností reorganizačního plánu se plně obnovují dispoziční oprávnění dlužníka. Zanikají veškerá práva věřitelů k majetku v majetkové podstatě a platí pouze reorganizační plán.

Reorganizace končí splněním reorganizačního plánu nebo

rozhodnutím soudu o jejím zrušení. Vedle těchto dvou variant ukončení reorganizace může také nastat situace, kdy soud rozhodne o přeměně reorganizace v konkurs, a to v případech uvedených v ust. § 363 odst. 1 InsZ.

5.4 Oddlužení

Oddlužení je obdobně jako reorganizace novým právním nástrojem řešení dlužníkovy úpadku. Jeho legální definici v insolvenčním zákoně nenajdeme. Slovy Havla B. je oddlužení „jeden ze způsobů řešení úpadku, při kterém jsou konsolidovány dlužníkovy dluhy tak, aby byli nezajištění věřitelé uspokojeni částečně a zajištění v zásadě zcela a od zbytku dluhů byl dlužník osvobozen“.¹⁸

Dle ust. § 389 InsZ je oprávněn navrhnout oddlužení dlužník, který není podnikatelem. Návrh na oddlužení může podat pouze dlužník. Podává jej společně s insolvenčním návrhem. Jestliže podal insolvenční návrh věřitel, musí dlužník podat návrh na oddlužení do 30 dnů od doručení insolvenčního návrhu.

Samotný průběh oddlužení pak může mít dvojí podobu. Buď je možné zpeněžit majetkovou podstatu (obdobně jako při konkursu) nebo může rozhodnout soud o plnění splátkovým kalendářem. O způsobu oddlužení hlasují nezajištění věřitelé.

Pravomocným rozhodnutím o schválení oddlužení jsou zrušena veškerá dispoziční omezení dlužníka.

Došlo-li ke splnění oddlužení, ať už formou zpeněžení nebo splátkovým kalendářem, vezme soud svým rozhodnutím na vědomí tuto skutečnost a jeho právní mocí je insolvenční řízení ukončeno. V případě, že by insolvenční soud došel k závěru, že účel oddlužení nemůže být splněn, rozhodne o zrušení oddlužení

¹⁸ Havel, B. *Oddlužení - zbraň nebo hrozba?* Právní rozhledy, 2007, č. 2, s. 50.

a současném prohlášení konkursu na dlužníka (ust. § 418 odst. 1 InsZ).

Dle ust. § 414 odst. 1 InsZ jestliže dlužník splní řádně a včas všechny povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení, vydá insolvenční soud usnesení, jímž dlužníka osvobodí od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení, v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Novelou insolvenčního zákona provedenou zákonem č. 217/2009 Sb. bylo zakotveno, že při osvobození dlužníka od placení pohledávek zůstává zajištěnému věřiteli, který po schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře nepožádal o zpeněžení majetku sloužícího k zajištění pohledávky, zachováno právo domáhat se uspokojení z výtěžku zpeněžení tohoto majetku (ust. § 414 odst. 4 InsZ).

6. Insolvenční rejstřík

Jedním z nových prvků, který přináší reforma insolvenčního práva, je insolvenční rejstřík. Ten plní úlohu jakéhosi „informátora“ a zároveň „doručovatele“. Dle ust. § 419 odst. 1 InsZ je insolvenční rejstřík informačním systémem veřejné správy, jehož správcem je Ministerstvo spravedlnosti.

V insolvenčním rejstříku jsou zveřejňovány všechny důležité informace o řízení. Obsahuje zejména seznam insolvenčních správců, seznam dlužníků a insolvenční spisy. Pro každého dlužníka je v rejstříku veden jeden insolvenční spis. Insolvenční rejstřík je veřejně přístupný. Každý má právo do něho nahlížet a pořizovat si z něj kopie a výpisy. Každý má právo se obrátit na ministerstvo nebo insolvenční soud s žádostí, aby vydal úředně ověřený výstup z rejstříku. Insolvenční rejstřík neslouží jen jako informační systém, jeho prostřednictvím je také doručována většina soudních rozhodnutí, což je v případě velkého množství věřitelů praktické.

Nový insolvenční rejstřík běží paralelně s evidencí úpadců, která obsahuje údaje o řízeních, jež byly zahájeny před účinností insolvenčního zákona

Dle ust. § 421 InsZ se v insolvenčním rejstříku chronologicky zveřejňují rozhodnutí insolvenčního soudu vydaná v insolvenčních řízeních a incidenčních sporech, všechna podání, která se vkládají do soudního spisu vedeného insolvenčním soudem ohledně dlužníka, zákonem stanovené informace o insolvenčních správcích a dlužnících, a informace o hlavních řízeních probíhajících v členských státech Evropské unie.

Insolvenční rejstřík hraje podstatnou roli také při doručování. Dle ust. § 424 odst. 1 InsZ, jestliže se písemnost doručuje vyvěšením na úřední desce soudu a současným

zveřejněním v insolvenčním rejstříku, pokládá se písemnost za doručenou v okamžiku jejího zveřejnění.

Po uplynutí 5 let od nabytí právní moci rozhodnutí, jimž bylo skončeno insolvenční řízení, vyškrtne soud dlužníka ze seznamu dlužníků a údaje o něm v rejstříku zneprístupní.

7. Insolvenční správce

Osoba insolvenčního správce je zvláštním procesním subjektem insolvenčního řízení.

Zákon o konkursu a vyrovnání zevrubnou úpravu postavení konkursního správce opomenul. Vyjma páru vyhlášek, které upravovaly dílčí problematiku, zde nebyl konkrétní zákon upravující jej výlučně.¹⁹ S přijetím insolvenčního zákona přijal zákonodárce i zákon o insolvenčních správcích, který upravuje podrobně tento institut. Insolvenční zákon upravuje činnost a postavení insolvenčních správců jen po procesní stránce. Mimoprocením otázkám se plně věnuje spolupřijímaný zákon o insolvenčních správcích. Ten upravuje základní podmínky výkonu činnosti správce, problematiku vzdělání, jejich kvalifikaci, seznam správců a řadu jiných otázek.²⁰

7.1 Osoba insolvenčního správce

Dle ust. § 2 ZIS může být insolvenčním správcem fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce. Rovněž jim může být i veřejná obchodní společnost, zahraniční obchodní společnost a zahraniční sdružení, za podmínky, že jsou oprávněny vykonávat činnost insolvenčního správce.²¹

Zákon o insolvenčních správcích také nově vymezuje i

¹⁹ Jde se o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání a vyhlášku č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

²⁰ Dle ust. § 1 ZIS upravuje tento zákon a) vznik práva vykonávat činnost insolvenčního správce, b) seznam insolvenčních správců, údaje do něj zapisované, členění seznamu, jeho vedení a podmínky zápisu do seznamu, c) činnost hostujícího insolvenčního správce.

²¹ Podrobněji pojednává o podmínkách vzniku oprávnění insolvenčního správce a výkonu jeho funkce ze strany zahraniční obchodní společnosti a zahraničního sdružení ust. § 2 a násl. ZIS.

institut tzv. hostujícího správce.²²

7.2 Seznam insolvenčních správců

Společně s novou právní úpravou úpadku, byl také nově vytvořen jednotný seznam insolvenčních správců. Již dříve vedly krajské soudy seznamy správců. Od tohoto parciálního řešení však bylo upuštěno a byl vytvořen jeden seznam pro území celé České republiky.²³ Seznam je součástí insolvenčního rejstříku a společně s rejstříkem jej vede a spravuje Ministerstvo spravedlnosti.

Dle ust. § 17 ZIS se seznam člení na část obecnou a zvláštní. Do části obecné se zapisují osoby, kterým vzniklo právo vykonávat činnost insolvenčního správce. Do části zvláštní se zapisují osoby, kterým vzniklo právo vykonávat činnost správce u specifického dlužníka - finančních institucí.²⁴ Do seznamu se zapisují údaje identifikující osobu správce a údaje o způsobilosti k výkonu této činnosti, a to zejména vznik, pozastavení a zánik práva vykonávat činnost správce. Údaje do seznamu zapisuje Ministerstvo spravedlnosti bez zbytečného odkladu. To je také odpovědně za řádné vedení seznamu.

7.3 Oprávnění vykonávat činnost insolvenčního správce

Dle ust. § 3 ZIS vzniká právo osobě mající zájem vykonávat činnost insolvenčního správce dnem nabytí právní moci tohoto povolení nebo povolení hostujícího insolvenčního správce. O povolení vykonávat činnost správce rozhoduje výhradně Ministerstvo spravedlnosti na návrh. Ust. § 4 a § 5 ZIS

²² Podrobněji viz ust. § 2 odst. 3, 4 ZIS.

²³ Tímto řešením se zřejmě nechal český zákonodárce inspirovat úpravou Slovenské republiky, kde byly jednotlivé seznamy nahrazeny jedním seznamem pro území celého státu.

²⁴ Podrobněji viz ust. 17 odst. 3 ZIS a ust. § 367 a násl. InsZ.

upravují jednotlivé náležitosti návrhů.

Ministerstvo spravedlnosti rozhoduje na základě předložených návrhů a dle ust. § 6 odst. 1 ZIS vydá povolení fyzické osobě, která

- a) má plnou způsobilost k právním úkonům,
- b) na vysoké škole v členském státě získala nebo ji bylo členským státem uznáno vysokoškolské vzdělání magisterského studijního programu,
- c) složila zkoušku nebo rozdílovou zkoušku insolvenčního správce,
- d) je bezúhonná,
- e) uhradila ministerstvu správní poplatek a
- f) uzavřela smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu.

Zejména v této části dospěla nová úprava insolvenčního práva k řadě změn v souvislosti s osobou správce.

Dle ust. § 8 odst. 1 věta druhá ZKV bylo možno do seznamu správců zapsat jen bezúhonnou fyzickou osobu, která je plně způsobilá k právním úkonům, má přiměřenou odbornou způsobilost a se zápisem souhlasí.

Již na první pohled je patrné, že došlo k zpřísnění podmínek pro zapsání fyzických osob do seznamu správců.

Nově tak insolvenční úprava řeší otázku dosaženého vzdělání u správce. Jako jednu z podmínek pro výkon funkce insolvenčního správce je požadavek vysokoškolského vzdělání, a to magisterského studijního programu. Někteří zákonodárci se dokonce snažili prosadit vzdělání právního směru, což ale Parlament ČR nepřijal.

Tento krok zákonodárce je zřejmě správný. Problematika insolvenčního řízení je v právní oblasti jedna z nejtěžších a vyžaduje určitou kvalifikaci na straně osob, které v ní budou vystupovat. Na druhou stranu se domnívám, že vyžadovat od

správce právní magisterské vzdělání by nebylo vhodné. Nejenže by tím pravděpodobně došlo ke snížení počtu správců vzhledem k takovému omezení,²⁵ ale činnost insolvenčního správce nebude do doby přijetí adekvátní úpravy odměňování pro značnou část kvalifikovaných (právnicky vzdělaných) osob zajímavá.²⁶

Zákon o insolvenčních správcích nově vymezil pojem bezúhonnosti. Na rozdíl od předcházející právní úpravy, která se pojmem bezúhonnosti příliš nezabývala, tentokrát přináší ustanovení zákona její přesné vymezení. Výčet případů, kdy fyzická osoba nesplňuje podmínku bezúhonnosti, je uveden v ust. § 7 ZIS.

Osoba mající zájem vykonávat činnost insolvenčního správce má předepsanou povinnost uzavřít na svůj náklad smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem funkce insolvenčního správce podle insolvenčního zákona nebo s činností jeho zaměstnanců.

Povinnost pojištění odpovědnosti za škodu upravoval již zákon o konkursu a vyrovnání, avšak s jejím nesplněním nebyly spojeny žádné následky. V tomto případě je pojištění odpovědnosti jednou z nezbytných podmínek pro zápis osoby do seznamu insolvenčních správců. Společně s insolvenčním zákonem a zákonem o insolvenčních správcích byla přijata i řada právních předpisů, mezi jinými i vyhláška č. 314/2007 Sb., o

²⁵ Samozřejmě by zákonodárce musel přesně vymezit, co všechno je možné chápat jako vzdělání „právního směru“. Zda-li výlučně vzdělání na některé právnícké fakultě nebo jestli by postačovalo i vzdělání na jiných fakultách (popř. soukromých školách) s právním zaměřením. Dále stojí za zmínku, že zákon o insolvenčních správcích stanoví pouze podmínku vysokoškolského vzdělání magisterského studijního programu, důvodová zpráva k vládnímu návrhu však pojednává o vysokoškolském vzdělání právního nebo ekonomického zaměření.

²⁶ PACHL, L. *Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením*. Právní fórum, 2008, č. 3, s. 107.

minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců. Jak vyplývá z jejího názvu, upravuje tato vyhláška minimální výši pojistného pro potřeby insolvenčního správce. U fyzické osoby jde o částku ve výši 1 milion korun, u veřejné obchodní společnosti a zahraniční společnosti částku ve výši 1 milion korun násobenou počtem ohlášených společníků.

7.4 Vzdělání insolvenčních správců

Významnou novinku přináší insolvenční zákon v oblasti vzdělání insolvenčních správců.

Dle ust. § 23 ZIS je insolvenční správce povinen soustavně se vzdělávat a prohlubovat své odborné znalosti pro řádný výkon činnosti.

Osoba mající zájem o zápis do seznamu insolvenčních správců je povinna složit zkoušku insolvenčního správce. V této věci přijal zákonodárce vyhlášku č. 312/2007 Sb., kterou stanovil obsah a další náležitosti zkoušek insolvenčních správců. Vedle „základních“ zkoušek na insolvenčního správce pojednává zákon o zkouškách rozdílových a zvláštních.

Zkouška se skládá z části písemné a ústní. V písemné části zkoušky se zjišťují znalosti uchazeče z oblasti insolvenčního práva a schopnosti jejich aplikace. V ústní části zkoušky se zjišťují znalosti z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva, občanského práva procesního, úpadkového práva, správního práva, finančního práva, řízení podniku a účetnictví. Písemná část zkoušky se koná formou testu a předchází části ústní. Ústní část zkoušky může vykonat pouze uchazeč, který úspěšně vykonal písemnou část. Rozdílovou zkoušku skládají advokáti, daňoví poradci, notáři a auditoři. Rozsah těchto zkoušek je zúžen o znalosti, které byli uchazeči povinni prokázat pro výkon svých povolání. U zvláštních zkoušek je naopak obsah rozšířen o znalosti, které jsou

nezbytné pro řádný výkon funkce u dlužníka - finanční instituce.²⁷

Ve výsledku je třeba konstatovat, že zvyšování kvalifikace správců bude pouze ku prospěchu vedených insolvenčních řízení (resp. ku prospěchu věřitelů a nikoliv na škodu dlužníka), ale také vývoje insolvenčního práva. Jak již bylo zmíněno výše, problematika insolvenčního práva je jedna z nejobtížnějších a samotný vysokoškolský titul nemůže zaručit její znalost. Na druhou stranu, obdobně jako u většiny nově přijatých a nevyzkoušených pravidel, bude třeba delšího časového úseku do stavu, v němž bude možno všechna (resp. téměř všechna) ustanovení bezproblémově aplikovat. To je nejvíce patrné z výsledků úspěšnosti uchazečů o výkon funkce insolvenčního správce. Jak vyplývá ze statistik Ministerstva spravedlnosti, v roce 2008 se zkoušek zúčastnilo celkem 65 uchazečů, z nichž úspěšně zkoušku složilo 17. Logicky tak vyvstává otázka, jsou-li správně tyto zkoušky koncipovány, či se jedná spíše o nepřipravenost uchazečů, jež náročnost zkoušky podcenili.²⁸ Podobné statistiky je třeba brát s nadhledem, je však patrné, že při zkouškách insolvenčních správců dochází k velké neúspěšnosti a k přelomu roku 2009 a 2010 může nastat situace, že v některých regionech bude nedostatek insolvenčních správců. Možná měl zákonodárce postupovat se zvýšenou opatrností a věnovat i tomuto problému více času.²⁹ Na druhou

²⁷ Viz podrobněji ust. § 3 odst. 4 vyhl. č. 312/2007 Sb.

²⁸ Viz rozhovor s ředitelkou tiskového odboru a mluvčí Ministerstva spravedlnosti ČR Veronikou Ludvíkovou - *Písemné zkoušky loni zvládla třetina správců, letos již více než polovina*, Konkursní noviny, 2009, č. 11, s.1.

²⁹ Svou kritiku opírám zejména o to, že po první zkoušce na insolvenčního správce podali někteří uchazeči stížnost s řádným právním rozbořem některých otázek, o kterých si mysleli, že nebyly položeny tak, aby na ně bylo možné zcela jednoznačně odpovědět. Tyto stížnosti byly předány autorům otázek a profesoru JUDr. Františku Zoulíkovi, CSc., který v této věci poskytoval nejvyšší kontrolu. Profesor Zoulík uznal část připomínek za oprávněné a připustil, že je možné očekávat, že přibudou další. Podrobněji viz článek

stranu není možné odkazovat pouze na pochybení na straně tvůrců.

Nově také bylo třeba vyřešit otázku správců, kteří ke dni účinnosti insolvenčního zákona vykonávali tuto činnost (dle zákona o konkursu a vyrovnání) a nesplňovali kritéria nově účinné úpravy. Nebylo myslitelné, aby tyto osoby ze dne na den pozbyly oprávnění vykonávat svou činnost. A tak dle ust. § 40 odst. 1 ZIS fyzická osoba nebo veřejná obchodní společnost, která je ke dni nabytí účinnosti insolvenčního zákona zapsána v seznamu správců (vedených krajskými soudy), se automaticky pokládá za osobu oprávněnou vykonávat činnost insolvenčního správce.

Nebylo možné opomenout vyšší nároky, jež byly nově požadovány pro výkon činnosti insolvenčního správce. Těmto osobám vyvstala povinnost složit požadovanou zkoušku do 31.12.2009, jinak jejich oprávnění k výkonu této funkce ke dni 1.1.2010 zaniká (ust. § 40 odst. 2 ZIS).

Z výše uvedeného vyplývá, že v případě nesložení zkoušky insolvenčního správce dochází k výše uvedenému datu ex lege k zániku oprávnění výkonu činnosti. Ustanovení zákona ale konkrétně neřeší, co se stane v případě, kdy správci zanikne oprávnění vykonávat činnost a ten byl již dříve ustaven do funkce a je činný v rámci probíhajícího řízení. Dle mého názoru taková osoba nemůže bez dalšího vykonávat činnost insolvenčního správce. Ze zákona došlo k zániku jejího oprávnění k výkonu činnosti a je třeba, aby soud ustanovil do funkce správce nového. Insolvenční zákon, zákon o insolvenčních správcích, ani nově přijaté prováděcí právní předpisy tuto otázku podrobně neřeší. Na podporu svého tvrzení uvedu ust. § 2 ZIS, které jasně říká, že insolvenčním správcem může být fyzická osoba, která je oprávněna vykonávat činnost insolvenčního správce.

„Nikdo si nepřeje, aby zkoušku zvládlo co nejméně správců...“ na internetových stránkách České advok. komory - <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=2551>.

Vzhledem k průběhu řízení a zachování jeho kontinuity se však jeví jako vhodné, aby insolvenční soud ustanovil do funkce osobu, která vykonávala činnost správce v rámci předmětného řízení, i když došlo k zániku jeho oprávnění. Tento názor je možné opřít zejména o zásadu rychlosti a hospodárnosti, kterou by měl insolvenční soud na mysli především, a zejména zabránit zbytečným průtahům v řízení. Zákonný podklad pro takové rozhodnutí soudu by bylo možné spatřovat v ust. § 22 odst. 2 InsZ, ze kterého vyplývá, že insolvenční soud může ve stanovených případech ustanovit ad hoc osobu mimo seznam insolvenčních správců. Z praktického hlediska však pravděpodobně dojde k tomu, že insolvenční správci, které soud ustanovil před datem 1.1.2010, budou dál vykonávat svou funkci. K jejich dalšímu ustanovení do „nových“ řízení však nedojde, dokud nesplní zákonné podmínky.

Zákonodárce také zohlednil povinnost vysokoškolského vzdělání u správců. Dle ust. § 41 ZIS fyzická osoba uvedená v seznamu správců nemusí po dobu šesti let ode dne nabytí účinnosti zákona o insolvenčních správcích splňovat podmínku vysokoškolského vzdělání.

Domnívám se, že i v tomto případě dojde po uplynutí šesti let ex lege k zániku oprávnění vykonávat činnost insolvenčního správce a je otázkou, jak budou postupovat insolvenční soudy.

7.5 Pozastavení a zánik oprávnění vykonávat činnost insolvenčního správce

V některých případech může dojít k situaci, kdy je vzhledem k určitým dočasným okolnostem, ohrožen řádný výkon funkce insolvenčního správce. Tehdy dochází k pozastavení práva vykonávat tuto funkci. Může k tomu dojít přímo ze zákona nebo rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti. Ust. § 9 odst. 1 písm. a) - g) ZIS stanoví, kdy dochází k pozastavení práva ex lege. Dle ust. § 9 odst. 3 ZIS je správce povinen neprodleně oznámit

Ministerstvu spravedlnosti tyto skutečnosti.

Ust. § 10 odst. 1 ZIS pak stanoví, kdy Ministerstvo spravedlnosti může rozhodnout o pozastavení práva vykonávat činnost správce.

Nevyplývá-li ze zákona o insolvenčních správcích něco jiného, insolvenční správce nesmí po dobu pozastavení oprávnění vykonávat činnost, při čemž dle ustanovení insolvenčního zákona po tuto dobu není dotčena jeho povinnost být pojištěn na základě smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu.

Při výkonu funkce mohou také nastat okolnosti trvalého charakteru, které jsou neslučitelné s výkonem jeho funkce. V takovém případě dochází k zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce přímo ze zákona nebo rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti (ust. § 12 a § 13 ZIS).

Dle ust. § 13 odst. 2 ZIS také může Ministerstvo spravedlnosti zrušit povolení insolvenčnímu správci, který i přes písemné upozornění ministerstva opakovaně nebo závažným způsobem porušil povinnosti stanovené zákonem.

8. Ustanovení insolvenčního správce pro řízení

8.1 Ustanovení insolvenčního správce pro konkrétní řízení

Dle ust. § 25 odst. 1 InsZ ustanovuje insolvenčního správce insolvenční soud, přičemž ustanoví osobu, kterou určí předseda insolvenčního soudu.

Nově je tak výběr insolvenčního správce ponechán v rukou předsedů insolvenčních soudů, jež jsou při svém výběru vázání seznamem. Jedním z hlavních cílů tohoto ustanovení bylo zamezit, aby vznikaly vazby mezi samosoudcem, který rozhoduje o úpadku dlužníka a osobou insolvenčního správce.³⁰ Vzhledem k personálním vazbám soudců na insolvenčním soudě může toto řešení do jisté míry zvýšit objektivitu postupu soudu, nikoli však úplně vyloučit výše uvedené vazby. Dle ust. § 25 odst. 2 InsZ při určení insolvenčního správce přihlédne předseda insolvenčního soudu se zřetelem k dosavadnímu stavu insolvenčního řízení zejména k osobě dlužníka a jeho majetkovým poměrům, jakož i k odborné způsobilosti insolvenčního správce a jeho zatížení.

V souladu s ust. § 27 odst. 1 InsZ je insolvenční správce ustanoven nejpozději v rozhodnutí o úpadku, přičemž za podmínek stanovených insolvenčním zákonem může být ustanoven ještě před samotným rozhodnutím, a to jako tzv. předběžný správce.

Samotný podnět pro výběr insolvenčního správce podává samosoudce činný v insolvenčním řízení. Ten, jakmile dojde k závěru, že je nezbytná volba insolvenčního správce pro řízení, obrátí se na předsedu svého soudu s tím, aby jej ze seznamu vybral. Předseda soudu je v takovém případě povinen neprodleně vybrat insolvenčního správce. Dle ust. § 4 odst. 1 vyhl. č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení

³⁰ Viz např. KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)*. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 196.

a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, určí předseda insolvenčního soudu osobu insolvenčního správce opatřením. Toto opatření má administrativní povahu. Vzhledem k tomu, že přijaté opatření nemá povahu soudního rozhodnutí, není proti němu přípustný opravný prostředek. Soudce činný v řízení je vázán výběrem předsedy soudu a vybraného správce ustanoví do funkce. Teprve v této fázi může oprávněná osoba (dlužník, věřitelé, státní zastupitelství) podat odvolání proti rozhodnutí soudu o ustanovení osoby insolvenčního správce. V souladu s ust. § 26 větou první InsZ lze namítat pouze, že ustanovený správce nesplňuje podmínky pro ustanovení nebo že není nepodjatý. Insolvenční zákon tak umožňuje podat odvolání proti rozhodnutí o ustanovení správce pouze ve dvou případech. Cílem tohoto ustanovení je zabránit tomu, aby nedocházelo ke zbytečnému prodlužování odvolacího řízení (a tím logicky i insolvenčního řízení), přičemž dle ust. § 26 věty druhé InsZ se ke skutečnostem, které nastaly nebo vznikly po vydání rozhodnutí soudu prvního stupně, v odvolacím řízení nepřihlíží. Logicky by tak neadekvátní činnost insolvenčního správce v průběhu insolvenčního řízení neměla být řešena odvoláním proti rozhodnutí o ustanovení správce, ale rozhodnutím o zproštění výkonu funkce.

Novelou insolvenčního zákona č. 217/2009 Sb. došlo ke změnám při volbě insolvenčního správce. Ta umožňuje dlužníku a věřitelům závazně stanovit osobu insolvenčního správce bez ohledu na volbu insolvenčního soudu. Podmínkou v tomto případě je, aby dlužník společně s insolvenčním návrhem předložil reorganizační plán schválený věřiteli (§ 148 odst. 2 InsZ) a aby osoba insolvenčního správce byla v plánu uvedena. V případě, že takto zvolená osoba splňuje podmínky dle § 21 až 24 InsZ, insolvenční soud ji ustanoví do funkce.

Domnívám se, že to není nejlepší možné řešení. Dle mého názoru by konečné rozhodnutí o volbě insolvenčního správce mělo zůstat dál v rukou insolvenčního soudu (konkrétně

předsedy) a nikoli dlužníka a věřitelů. Nevylučuji, že by se insolvenční soud nemohl nechat osobou uvedenou v reorganizačním plánu např. inspirovat, ale povinnost insolvenčního soudu takovou osobu ustanovit je velmi striktní. Na druhou stranu jde o určitou jistotu pro dlužníka, který oslovil a získal (mnohdy po časově náročných jednáních) nadpoloviční většinu věřitelů pro reorganizaci, spočívající v možnosti vybrat vhodného kandidáta do funkce insolvenčního správce.

8.2 Ustanovení insolvenčního správce ad hoc

Insolvenční zákon, obdobně jako zákon o konkursu a vyrovnání, upravuje možnost insolvenčního soudu, ustanovit do funkce správce i osobu, která není zapsána do seznamu insolvenčních správců.

Dle ust. § 22 odst. 2 InsZ nelze-li insolvenčního správce vybrat ze seznamu insolvenčních správců, je možné jím ustanovit i fyzickou osobu, která splňuje obecné a kvalifikační předpoklady pro zápis do seznamu insolvenčních správců. Podmínkou je, aby taková osoba se svým ustanovením souhlasila.

Pravděpodobně bylo toto ustanovení přijato jako pojistka pro případy, kdy pro konkrétní řízení nebude možné ustanovit správce ze seznamu a mělo by sloužit k řešení mimořádných a ojedinělých situací.³¹ V současné době se však tato problematika stává velmi aktuální, a to vzhledem

³¹ Zákonodárce pravděpodobně přijal toto ustanovení pro zcela mimořádné situace a nepředpokládal současný vývoj. Mělo sloužit zejména pro případy, kdy v místě sídla (nebo podniku) dlužníka, ani příp. okolí, není v seznamu správců nikdo zapsán a náklady, které by takto vznikly, by byly neúměrné k hodnotě majetkové podstaty, nebo by nebyl nikdo jiný, kdo by mohl objektivně vzato převzít správu. - ZELENKA, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vyd. LINDE Praha a.s., 2008, s. 58.

k „hromadnému“ zániku oprávnění vykonávat činnost správce ke kterému dojde ex lege k 1.1.2010 a nedostatku správců zapsaných do seznamu. Bez ohledu na to, jde-li o značnou neúspěšnost zájemců u zkoušek insolvenčních správců nebo nezáměr uchazečů v důsledku nárůstu povinností na úkor finančního ohodnocení.

Vzhledem k velikému počtu insolvenčních řízení je patrné, že nezbude insolvenčním soudům nic jiného, tedy alespoň dle mého názoru, než do funkce ustanovovat osoby nezapsané do seznamu insolvenčních správců. Jinak nepředpokládám, že by bylo možné zajistit potřebný počet správců pro všechna nastávající řízení. Obdobně jako při výběru insolvenčního správce ze seznamu, kvality takto vybírané osoby bude hodnotit předseda soudu.

Dalším možným řešením by byl výběr insolvenčního správce mimo kraj, ve kterém se nachází sídlo dlužníka. Pro takový případ by mohli vést insolvenční řízení správci sousedního kraje. To ovšem za předpokladu, že i v samotném kraji působnosti jich bude dostatečně. Charakteristickým rysem insolvenčního řízení je, že nedochází k plnému uspokojení pohledávek věřitelů. Snižovat tak míru úhrady pohledávek pouze v důsledku toho, že budou navýšeny náklady, mi přijde věcně špatné. V těch případech, kdy bude docházet k neuspokojení pohledávek přihlášených věřitelů, by bylo určitě vhodnější ustanovení insolvenčního správce ad hoc dle ust. § 22 odst. 2 InsZ.

8.3 Vyloučení insolvenčního správce z řízení

Vzhledem k tomu, že při výkonu činnosti insolvenčního správce je dán veřejný zájem, insolvenční zákon stanoví určitá kritéria týkající se nepodjatosti insolvenčních správců. Aby mohly být zajištěny základní zásady insolvenčního řízení (zejména zásada rovnosti věřitelů), je vhodné, aby osoba

vykonávající činnost v rámci předmětného řízení byla vůči předmětu řízení a jeho účastníkům nepodjatá. Ust. § 24 odst. 1 InsZ stanoví, že insolvenční správce je z řízení vyloučen, jestliže se zřetelem na jeho poměr k věci nebo k osobám účastníků je tu důvod pochybovat o jeho nepodjatosti.

Jak stanoví důvodová zpráva, toto ustanovení (po vzoru úpravy obsažené v občanském soudním řádu) zpřesňuje otázky týkající se nepodjatosti správce, vycházejí výslovně z toho, že důvody podjatosti správce se mohou týkat i účastníků řízení (tedy nejen ve vztahu k osobě dlužníka, ale i ve vztahu k osobám věřitelů). Jelikož se insolvenční řízení dotýká zákonem chráněných práv, ukládá zákon povinnost podjatému správci, aby tuto skutečnost neprodleně oznámil insolvenčnímu soudu (ust. § 24 odst. 1 věta druhá). V porušení této oznamovací povinnosti je možné spatřovat závažné porušení důležité povinnosti, pro něž lze insolvenčního správce zprostit funkce.

V případě, že činnost insolvenčního správce vykonává veřejná obchodní společnost, platí pro ohlášeného společníka ustanovení týkající se nepodjatosti dle insolvenčního zákona.

8.4 Odmítnutí ustanovení insolvenčním správcem

Jak vyplývá z ust. § 22 odst. 1 InsZ může osoba zapsaná do seznamu insolvenčních správců své ustanovení insolvenčním správcem odmítnout, jen má-li pro to důležité důvody.

Zákon ani prováděcí předpisy podrobněji neupravují, co si lze představit pod „důležitými důvody“. Literatura pak uvádí zejména vážný zdravotní stav fyzické osoby, trvalou zaneprázdněnost a jiné důvody, které správci trvale nebo alespoň dlouhodobě znemožňují výkon jeho funkce.³² Jednotlivé

³² Viz např. KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 193. ZELENKA, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou*,

případy bude muset soud posuzovat případ od případu.

Existenci těchto důvodů je správce povinen oznámit soudu neprodleně poté, co byl do funkce ustanoven nebo co vyjdou najevo. Důvody musí být řádně specifikovány. Pokud by důvody pro odmítnutí nebyly dány, měl by insolvenční soud vyvodit vůči osobě správce sankční důsledky (zejména uložení pořádkové pokuty, popř. podání podnětu ke zrušení povolení vykonávat činnost insolvenčního správce).

9. Práva a povinnosti správce

„Insolvenční správce vykonává funkci jako veřejný činitel sui generis, v mandátu insolvenčního soudu a v režimu insolvenčního zákona a ostatních navazujících předpisů.“³³ Insolvenční správce při výkonu své funkce vystupuje jako zvláštní subjekt, nezávislý na osobách dlužníka a věřitelů. Při výkonu své funkce nereprezentuje vlastní zájmy, ani zájmy jiných osob, přičemž hlavním cílem jeho činnosti je, aby bylo dosaženo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů.

Dle ust. § 36 odst. 1 InsZ je insolvenční správce povinen při výkonu své funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí. Insolvenční správce je tedy povinen vykonávat svou funkci jako řádný hospodář. Je pak zejména povinen vyvinout veškeré úsilí, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší možné míře, přičemž společnému zajmu věřitelů je povinen dát přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob. Společným zájmem věřitelů se rozumí zájem nadřazený jejich jednotlivým zájmům, je-li jeho cílem, aby zvolený způsob řešení úpadku byl pro ně spravedlivý a výnosnější než ostatní způsoby řešení úpadku, přičemž tím není dotčeno zákonem zaručené zvláštní postavení některých věřitelů.³⁴

Dle ust. § 36 odst. 2 InsZ je insolvenční správce povinen poskytovat věřitelským orgánům nezbytnou součinnost k řádnému výkonu jejich funkce, zejména účastnit se na žádost jejich jednání a předkládat nejméně jednou za tři měsíce písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení. Obdobně postupuje i vůči insolvenčnímu soudu. Z podaných zpráv by mělo být patrné jaký je aktuální stav řízení a jakým směrem se bude řízení dál

³³ KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. PACHL, L. *INSOLVENČNÍ ZÁKON a předpisy související. NAŘÍZENÍ RADY (ES) O ÚPADKOVÉM ŘÍZENÍ. Komentář.* Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 41.

³⁴ Ust. § 2 písm. j) InsZ.

ubírat. Vedle informační povinnosti správce upravuje ust. § 43 InsZ povinnost orgánů veřejné správy³⁵ poskytovat insolvenčnímu správci součinnost, která spočívá zejména v poskytování údajů o majetku dlužníka, které jsou nutné pro výkon správy, a to ve stejném rozsahu, v jakém by jej poskytly přímo dlužníku.

K dalším základním povinnostem patří povinnost mlčenlivosti uvedená v ust. § 45 InsZ.

Postavení insolvenčního správce se různí podle způsobu řešení úpadku. Dojde-li soud k závěru, že se dlužník nachází v úpadku, rozhodne o této skutečnosti a současně ustanoví insolvenčního správce. Insolvenční soud může rozhodnout o ustanovení insolvenčního správce nejpozději společně s rozhodnutím o úpadku. V zákonem uvedených případech může soudce rozhodnout současně i o způsobu řešení úpadku, v ostatních případech nejpozději do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku (ust. § 149 InsZ).

Od ustanovení do funkce je insolvenční správce činný v rámci předmětného řízení (o problematice předběžného správce pojednám dále). Dle ust. § 140 odst. 1 InsZ zůstávají i po rozhodnutí o úpadku zachovány účinky spojené s předběžným opatřením nařízeným insolvenčním soudem. V rozsahu, ve kterém není dlužník oprávněn nakládat s majetkovou podstatou, přechází toto právo rozhodnutím o úpadku na insolvenčního správce.

9.1 Zjišťování majetkové podstaty

Bez ohledu na to, jakým způsobem bude řešen dlužníkův úpadek, je základní povinností insolvenčního správce

³⁵ Demonstrativní výčet subjektů, které jsou povinny poskytovat správci součinnost, je uveden v ust. § 43 odst. 1 InsZ a jednotlivé formy součinnosti jsou uvedeny v ust. § 44. Zákonné zakotvení povinnosti poskytovat součinnost je důležité zejména při zjišťování majetkové podstaty dlužníka. Tuto povinnost upravoval již zákon o konkursu a vyrovnání.

zjišťování majetkové podstaty. Dle zákonné definice se majetkovou podstatou³⁶ rozumí majetek náležející dlužníkovi, který je určen k uspokojení věřitelů. Tuto činnost vykonává správce od ustanovení do funkce, přičemž není vyloučeno, aby ji vykonával i předběžný správce. K zjišťování majetkové podstaty tak může docházet i po zahájení insolvenčního řízení, tedy dříve než soud rozhodne o úpadku. Takový postup je v praxi velmi efektivní a slouží zejména k ochraně práv věřitelů.

Dle ust. § 209 odst. 1 věty druhé InsZ je insolvenční správce povinen řídit se pokyny soudu. Jednotlivé pokyny soud udílí v rámci dohlédací činnosti a řeší jimi jednotlivá specifika nastalá v rámci konkrétních řízení. Zejména při zjišťování majetkové podstaty využívá insolvenční správce svého práva obrátit se na orgány veřejné správy s žádostí o poskytnutí součinnosti.

Při zjišťování majetkové podstaty je i dlužník povinen poskytnout insolvenčnímu správci všestrannou součinnost. Tato povinnost se dle ust. § 210 odst. 1 InsZ vztahuje i k osobě předběžného správce. Je vhodné, aby výzvy učiněné insolvenčním správcem vůči dlužníku byly v písemné podobě.

Povinnost součinnosti ukládá insolvenční zákon i statutárním orgánům právnické osoby - dlužníka nebo likvidátorovi, jedná-li se o právnickou osobu v likvidaci. Podle ust. § 210 odst. 2 věty druhé InsZ, mají povinnost součinnosti vůči insolvenčnímu správci i osoby, jejichž postavení jako statutárního orgánu zaniklo v posledních 3 měsících před zahájením insolvenčního řízení.

Zvláštní postavení v rámci insolvenčního řízení má osoba likvidátora. Ten v souladu s ust. § 70 odst. 1 InsZ vykonává svou působnost v rozsahu, v jakém nepřešla na insolvenčního správce. Součinnost likvidátora s insolvenčním správcem bude

³⁶ Ust. § 2 písm. e) InsZ.

naplňována právě především při zjišťování majetkové podstaty. Součinnosti likvidátora se může insolvenční správce domáhat opatřeními uvedenými v ust. § 214 InsZ.

Při zjišťování majetkové podstaty vychází insolvenční správce ze seznamu majetku dlužníka. V případě věřitelského návrhu je dlužník povinen předložit seznam majetku na základě rozhodnutí soudu (ust. § 211 odst. InsZ). Podal-li insolvenční návrh dlužník, je seznam majetku povinnou přílohou návrhu (ust. § 104 písm. a)).

Při zjišťování majetkové podstaty stanoví insolvenční zákon hlavním východiskem seznam majetku dlužníka. Vedle toho je insolvenční správce povinen vést vlastní šetření. Šetření provádí bez ohledu na to, zda-li mu byl předložen dlužníkem seznam majetku či nikoli. V případě, že insolvenční správce nebude mít k dispozici seznam majetku, bude kladen zvýšený důraz právě na jeho vlastní závěry. I z tohoto důvodu jsou povinny poskytovat součinnost správci i věřitelské orgány (ust. § 211 odst. 2 věta druhá InsZ). Pokud by insolvenční správce zjistil existenci jiného majetku náležejícího do majetkové podstaty, pak jej zajistí.

V případě, že by insolvenční správce nemohl dosáhnout úplného zjištění majetkové podstaty v důsledku neposkytnutí součinnosti, je povinen oznámit tuto skutečnost soudu a navrhnout mu přijetí příslušných opatření. Vedle výzvy soudu ke splnění povinnosti se bude jednat o předvolání ke svědecké výpovědi. Insolvenční správce je také oprávněn obrátit se na soud s žádostí, aby dlužníka předvolal a vyzval jej k prohlášení o majetku.

Insolvenční zákon upravuje povinnost dlužníka umožnit správci přístup na všechna místa, kde má umístěn majetek náležející do podstaty. Tuto povinnost má dlužník vůči insolvenčnímu správci, nikoli však vůči předběžnému. Neumožnil-li dlužník správci přístup, může insolvenční soud na návrh dlužníka nařídít prohlídku bytu, sídla, místa podnikání a

jiných místností dlužníka, jakož i jeho skříní nebo jiných schránek v nich umístěných, kde má dlužník svůj majetek (ust. § 212 odst. 2 InsZ). Rozhodnutí o nařízení prohlídky doručí insolvenční správce dlužníkovi při prohlídce místností, kterých se týká. Dle ust. § 212 odst. 4 InsZ je každý, v jehož objektu má dlužník svůj byt, sídlo, místo podnikání nebo jiné místnosti, povinen strpět, aby insolvenční správce provedl prohlídku bytu nebo jiných místností bytu. Je-li to potřebné, přibere insolvenční správce k prohlídce vhodnou osobu. Vedle toho je každý, kdo má u sebe majetek náležející do majetkové podstaty, povinen tuto skutečnost oznámit insolvenčnímu správci, jakmile se dozví o vydání rozhodnutí o úpadku.

Veškerý majetek náležející dlužníku sepíše insolvenční správce do soupisu majetkové podstaty. Dle ust. § 217 věty druhé InsZ může s takto zapsaným majetkem nakládat pouze osoba s dispozičními oprávněními. Insolvenční správce je oprávněn nakládat s majetkem náležejícím do majetkové podstaty v době od prohlášení konkursu (ust. § 229 odst. 3 písm. b)).³⁷ Dle ust. § 218 InsZ je majetek sepisován pod samostatnými položkami a způsobem, který umožňuje jejich individuální identifikaci. Insolvenční správce musí uvést i důvod soupisu.

³⁷ Z pohledu insolvenčního správce je třeba odlišovat pojem „oprávnění nakládat s majetkovou podstatou“ a pojem „oprávnění nakládat s majetkem dlužníka“. Oba tyto pojmy insolvenční zákon rozlišuje. Oprávnění nakládat s majetkem dlužníka je přitom chápáno jako užší pojem, který je součástí širšího pojmu oprávnění nakládat s majetkovou podstatou dlužníka. Dle ust. § 229 odst. 3 InsZ je insolvenční správce oprávněn nakládat s majetkovou podstatou v době od prohlášení konkursu, v ostatních případech (dle ust. § 229 odst. 3 InsZ) je oprávněn nakládat dlužník. V průběhu oddlužení je však např. insolvenční správce oprávněn nakládat s majetkem dlužníka, který slouží k zajištění pohledávek přihlášených věřitelů. Podrobněji viz PACHL, L. *Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením*. Právní fórum, 2008, č. 3, s. 109 a násl. Od výše uvedených pojmů je třeba rozlišovat pojmy „majetek náležející do majetkové podstaty“ a „majetek dlužníka“. V tomto případě jsou pojmy v obráceném postavení, než-li je výše uvedeno, kdy je pojem majetek dlužníka třeba chápat jako širší, než-li pojem majetku náležejícího do majetkové podstaty. Viz např. ust. § 207 a § 208 InsZ.

Poměrně problematickou činností insolvenčního správce je oceňování majetku sepsaného do majetkové podstaty. Dle ust. § 219 InsZ je součástí soupisu i ocenění provedené insolvenčním správcem. Jak vyplývá z tohoto ustanovení, insolvenční správce oceňuje majetek dlužníka sám. Insolvenční správce přitom vychází zejména z jeho účetní hodnoty nebo z daňové evidence vedené dlužníkem podle zák. č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Účelem je stanovení určité orientační hodnoty, s níž je následně možné kalkulovat a vycházet z ní. Na návrh věřitelského výboru provede ocenění majetku znalec. Podmínkou je, aby věřitelský výbor takové ocenění finančně zajistil. V případě, že tak věřitelský výbor neučiní, insolvenční správce provede ocenění sám a vyrozumí o tom insolvenční soud. U obtížně ocenitelného majetku může insolvenční správce zadat ocenění znalci i bez žádosti věřitelského výboru. O takovém postupu by měl však správce informovat věřitelský výbor a vyžádat si jeho stanovisko. V případě nesouhlasného stanoviska by se měl insolvenční správce obrátit na insolvenční soud s žádostí dalšího postupu. Podmínkou je, aby přínos ocenění majetku byl vyšší, než-li náklady jeho ocenění. V případě, kdy dochází k prodeji podniku v rámci zpeněžování majetkové podstaty, je nutno provést ocenění formou znaleckého posudku vždy. Výše uvedené oceňování se provádět nebude, pokud bylo rozhodnuto o reorganizaci. Současně s rozhodnutím o způsobu řešení úpadku rozhodne insolvenční soud dle ust. § 153 odst. 1 InsZ i o ustanovení znalce za účelem ocenění majetkové podstaty.

Dle ust. § 221 InsZ je insolvenční správce oprávněn požádat dlužníka, aby písemně potvrdil úplnost a správnost soupisu. Dlužník je povinen výzvu insolvenčního správce respektovat a vyjádřit se k soupisu. Prohlášení o správnosti soupisu může dlužník písemně odmítnout, jestliže současně uvede důvody, pro které soupis nepovažuje za správný. V některých případech může insolvenční správce upustit od soupisu nebo oceňování majetku. Dle ust. § 223 InsZ se tak děje na základě rozhodnutí

insolvenčního soudu. Smysl tohoto ustanovení je zaměřen na mimořádné postupy v rámci insolvenčního řízení, jako je např. nepatrný konkurs, kdy je kladen důraz na rychlost postupu v řízení.³⁸

Dle ust. § 222 InsZ se soupis neprodleně po jeho sestavení nebo doplnění zveřejní v insolvenčním rejstříku. Insolvenční správce je povinen zachovávat soupis aktuální.

V některých případech není možné vyloučit, zda-li majetek zapsaný do majetkové podstaty nenáleží třetím osobám. Dle ust. § 224 InsZ se do soupisu zapisují i věci, práva, pohledávky a jiné majetkové hodnoty, které nenáleží dlužníku nebo jejichž zahrnutí do majetkové podstaty je sporné zejména proto, že k nim třetí osoba uplatňuje práva, která to vylučují. Takový majetek insolvenční správce sepíše spoznávkou a vyrozumí o této skutečnosti třetí osobu. Vedle vyrozumění o soupisu je insolvenční správce povinen poučit o možnosti vylučovací žaloby.

9.2 Vyloučení a vynětí z majetkové podstaty

V některých případech může dojít k situaci, kdy insolvenční správce začlení do soupisu i majetek, vůči kterému uplatňují třetí osoby svá práva, která soupis vylučují. Takové osoby se mohou dle ust. § 225 odst. 1 obrátit na insolvenční soud s vylučovací žalobou a domáhat se rozhodnutí, aby byl takto sporovaný majetek vyloučen z majetkové podstaty. Vylučovací žaloba musí směřovat vždy proti insolvenčnímu správci a musí být podána ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy bylo doručeno vyrozumění o soupisu do majetkové podstaty. Jestliže nebyla žaloba podána včas, pak dle ust. § 225 odst. 3 InsZ platí, že byl označený majetek pojat do soupisu oprávněně. Obdobně

³⁸ KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. PACHL, L. *INSOLVENČNÍ ZÁKON a předpisy související. NAŘÍZENÍ RADY (ES) O ÚPADKOVÉM ŘÍZENÍ. Komentář.* Praha: ASPI, a.s., 2008, s. 286.

platí, jestliže insolvenční soud žalobu zamítl, řízení o žalobě zastavil nebo žalobu odmítl. Po dobu řízení o žalobě nemůže insolvenční správce zpeněžit majetek, který je předmětem žaloby, ani s ním jinak nakládat. Výjimkou by byl případ, kdy by insolvenční správce odvracel bezprostředně hrozící újmu. Dle ust. § 225 odst. 5 InsZ má žalobce právo na vydání výtěžku zpeněžení, přičemž právo na náhradu škody tím není dotčeno. Vedle třetích osob může podat návrh na vyloučení majetku z majetkové podstaty i dlužník. Musí se jednat o majetek, který je vzhledem k ust. § 207 a § 208 InsZ z majetkové podstaty vyloučen.

Na rozdíl od případů, kdy vůči majetku náležejícímu do majetkové podstaty uplatňují svá práva třetí osoby, může insolvenční správce rozhodnout o vynětí majetku pojatého do soupisu oprávněně. Dle ust. § 227 InsZ může insolvenční správce z majetkové podstaty vyjmout věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, které nemohou sloužit k uspokojení věřitelů. Insolvenční zákon pak demonstrativně uvádí např. neprodejné věci a nedobytné pohledávky. Insolvenční správce tak může svým úkonem vyloučit majetek náležející do podstaty, podmínkou je předchozí souhlas věřitelského výboru a insolvenčního soudu. V případě, že takový souhlas není dán, zůstává majetek nadále součástí majetkové podstaty, a to až do jeho zpeněžení, příp. přehodnocení situace.

9.3 Přezkum přihlášených pohledávek

Nedílnou součástí rozhodnutí o úpadku je výrok, ve kterém insolvenční soud vyzve věřitele, aby ve stanovené lhůtě přihlásili své pohledávky a poučí je o následcích zmeškání. Dle ust. § 136 odst. 3 InsZ nesmí být lhůta k přihlášení pohledávek kratší 30 dnů a delší 2 měsíců. Rozhodnutí o úpadku obsahuje i výrok, jímž se určí místo a termín konání schůze věřitelů a přezkumné jednání.

Po uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek doručí insolvenční soud přihlášené pohledávky insolvenčnímu správci. Samotný přezkum přihlášených pohledávek se děje na přezkumném řízení, které musí být nařízeno nejpozději do 2 měsíců od uplynutí lhůty k podání přihlášených pohledávek. Dle ust. § 137 odst. 2 InsZ však nesmí být nařízeno dříve, než uplyne 7 dnů od uplynutí lhůty k přihlášení pohledávek. Insolvenční správce je současně s nařízením přezkumného jednání vyzván, aby nejpozději 4 dny před termínem jednání předložil seznam přihlášených pohledávek spolu se svým stanoviskem. Účast dlužníka a insolvenčního správce je při jednání nezbytná.

Insolvenční zákon neřeší podrobněji případy, kdy by insolvenční správce nemohl zajistit svou účast na jednání a jeho případnou substituci. V praxi tak někteří insolvenční soudci pod hrozbou vysoké pořádkové pokuty a návrhu na zproštění funkce absolutně vyžadují, aby insolvenční správce byl přítomen při jednání. Vedle tohoto stanoviska se objevují i případy, kdy soud náležitou substituci povolí. Dle názoru Mgr. Jana Kozáka, místopředsedy Krajského soudu v Brně, je přípustné, aby insolvenční soud povolil substituci, ale to pouze pro případ, že v předmětném přezkumném jednání nebudou popírány žádné pohledávky. Popření pohledávky je chápáno jako výlučný úkon ustanoveného insolvenčního správce, který nemůže učinit nikdo jiný. Beze sporu by do budoucna bylo vhodné vyřešit i tuto problematiku a zaujmout k ní jednotný postoj.

Věcný přezkum pohledávek se děje dle seznamu přihlášených pohledávek. Jednotlivé náležitosti seznamu stanoví § 189 odst. 1 InsZ. K popírání přihlášených pohledávek jsou oprávněni dle § 192 odst. 1 InsZ dlužník a insolvenční správce. Ti mohou popírat pravost, výši a pořadí všech přihlášených pohledávek, přičemž insolvenční správce může změnit své předešlé stanovisko uvedené v seznamu přihlášených pohledávek. Výsledek přezkumného jednání zapíše insolvenční správce do seznamu, který tvoří součást zápisu o jednání.

V některých případech dochází k tomu, že insolvenční správce není schopen přezkoumat přihlášenou pohledávku pro neúplnost jejího podání. Insolvenční správce je povinen vyzvat věřitele takové pohledávky k jejímu doplnění a poučit jej o následcích případné nečinnosti. V případě, že věřitel nestihne doplnit svou pohledávku tak, aby byla uvedena na seznamu zasílanému k přezkumnému jednání, nařídí insolvenční soud pro přezkum takovýchto pohledávek zvláštní přezkumné jednání. Narozdíl od úpravy dle zákona o konkursu a vyrovnání směřuje nová právní úprava k tomu, aby byl institut zvláštního přezkumného jednání spíše výjimečný.

Byla-li na jednání popřena nevykonatelná pohledávka, je věřitel oprávněn podat proti insolvenčnímu správci žalobu o určení popřené pohledávky (ust. § 198 InsZ). Žaloba musí být podána ve lhůtě 30 dnů od přezkumného jednání. Popřel-li insolvenční správce vykonatelnou pohledávku, je povinen podat u insolvenčního soudu žalobu o popření vykonatelné pohledávky, a to opět ve lhůtě 30 dnů od přezkumného jednání (ust. § 199 InsZ). Spory vzniklé z takto podaných žalob bude insolvenční soud projednávat jakožto incidenční.

9.4 Práva a povinnosti insolvenčního správce v konkursu

Právní postavení insolvenčního správce může být různé podle toho, jakým způsobem je dlužníkův úpadek řešen.

Konkurs je likvidačním řešením dlužníkovy úpadku. Prohlášením konkursu se mění postavení insolvenčního správce. Automaticky na něho přechází plná dispozice s majetkem dlužníka. Dle ust § 246 odst. 1 InsZ přechází na insolvenčního správce prohlášením konkursu oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku. Zákon demonstrativně uvádí, že se jedná zejména o výkon akcionářských práv, rozhodování o obchodním tajemství, výkon práv zaměstnavatele vůči zaměstnancům,

zajišťování provozu dlužníkového podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností. Rozsah těchto práv se zásadně nevztahuje na jiné než majetkové vztahy. Do prohlášení konkursu může správce nakládat s majetkem dlužníka jen do té míry, do jaké mu to umožnil svým rozhodnutím soud a omezil v nakládání dlužníka. Úkony dlužníka v době po prohlášení konkursu jsou vůči věřitelům neúčinné, přičemž jsou-li pochybnosti, stanoví § 246 odst. 3 InsZ vyvratitelnou domněnku, dle které se předpokládá, že dlužník učinil sporné úkony v době po přechodu dispozičního oprávnění na insolvenčního správce.

Insolvenční správce je v době po prohlášení konkursu povinen vymáhat dlužníkovi pohledávky, přičemž není-li zákonem stanoveno jinak, je jedinou osobou oprávněnou k podání žaloby. Dle ust. § 249 odst. 1 InsZ pak insolvenční soud návrh podaný jinou osobou zamítne.

Dle ust. § 252 odst. 1 InsZ dochází v důsledku prohlášení konkursu k zániku všech jednostranných právních úkonů dlužníka. Insolvenční správce je tak povinen bezprostředně po prohlášení konkursu převzít oprávnění disponovat s majetkovou podstatou a ujmout se obstarávání záležitostí, jež pro dlužníka obstarávaly osoby na základě zaniklých právních úkonů.

Insolvenční správce je namísto dlužníka oprávněn plnit ze smluv o vzájemném plnění nebo od dosud nesplněných závazků odstoupit. Správce je dále povinen bezprostředně po prohlášení konkursu prověřit nájemní, podnájemní a leasingové smlouvy uzavřené dlužníkem.

Provozuje-li dlužník v době prohlášení konkursu podnik, je insolvenční správce povinen ujmout se jeho provozu. Ust. § 261 odst. 1 InsZ stanoví, že prohlášením konkursu nekončí provoz dlužníkového podniku. Vzhledem k tomu, že dlužník již není nadále oprávněn disponovat se svým majetkem, musí insolvenční správce zajistit další provoz podniku. Logicky vzato by provoz

podniku neměl být na škodu majetkové podstaty a ziskovost provozu by měla být vyšší, než v případě prodeje jednou smlouvou v rámci zpeněžování majetkové podstaty.

Insolvenční správce je také oprávněn pokračovat v řízeních, které byly přerušeny v důsledku prohlášení konkursu. Insolvenční správce se v takovém případě stává účastníkem řízení namísto dlužníka.

Již od právní moci rozhodnutí o prohlášení konkursu je insolvenční správce oprávněn zpeněžovat majetek náležející do majetkové podstaty. Dle ust. § 283 odst. 2 InsZ může insolvenční správce přistoupit ke zpeněžení nejdříve po první schůzi věřitelů. Při zpeněžování majetkové podstaty není insolvenční správce vázán smluvními předkupními právy. Je však vázán zákonným předkupním právem.

Ust. § 286 InsZ stanoví, jakým způsobem může insolvenční správce zpeněžit majetkovou podstatu. Může tak učinit veřejnou dražbou, prodejem podle ustanovení OSŘ o výkonu rozhodnutí a prodejem mimo dražbu. K platnosti takového prodeje stanoví zákon souhlas věřitelského výboru.

Zvláštní režim má zpeněžení majetku dlužníka, jež slouží k zajištění přihlášených pohledávek věřitelů. V tomto případě se insolvenční zákon skutečně chová jako ryze „prověřitelský“, když stanoví povinnost insolvenčnímu správci řídit se pokyny zajištěného věřitele. Tyto pokyny se mohou týkat jak způsobu zpeněžení, tak i prodejní ceny a např. osoby kupujícího.³⁹

O průběhu zpeněžování je insolvenční správce povinen informovat věřitelský výbor. Umožňuje-li to stav zpeněžení majetkové podstaty, je insolvenční správce povinen navrhnout soudu částečný rozvrh pohledávek. K návrhu musí být připojen souhlas věřitelského výběru.

Po zpeněžení majetkové podstaty je insolvenční správce

³⁹ PACHL, L. *Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením*. Právní fórum, 2008, č. 3, s. 111.

povinen předložit soudu konečnou zprávu. Nebrání tomu ani skutečnost, že dosud probíhají incidenční spory, pokud nemohou významným způsobem ovlivnit závěr konečné zprávy, nebo pokud nebyl zpeněžen majetek, který může být dosud z majetkové podstaty vyňat. Náležitosti konečné zprávy stanoví § 302 odst. 2 InsZ. Ke dni sestavení konečné zprávy sestaví insolvenční správce účetní závěrku.

Společně s konečnou zprávou předloží insolvenční správce vyúčtování své odměny a hotových výdajů.

Po právní moci rozhodnutí o schválení konečné zprávy předloží insolvenční správce soudu návrh rozvrhového usnesení, v němž uvede, kolik má být vyplaceno na každou pohledávku, uvedenou v seznamu přihlášených pohledávek.

V rozvrhovém usnesení soud určí insolvenčnímu správci lhůtu k proplacení jednotlivých částek.

Po splnění rozvrhového usnesení soud zruší konkurs.

Pravomocným rozhodnutím o zrušení konkursu přechází dispoziční oprávnění opět na osobu dlužníka. Insolvenční správce je ke dni zrušení konkursu povinen sestavit účetní závěrku, uzavřít účetní knihy, splnit povinnosti uložené daňovými předpisy a předat dlužníkovi potřebné účetní záznamy. Insolvenční správce je po zrušení konkursu povinen předat dlužníku zbývající majetek. Teprve poté může insolvenční soud rozhodnout o zproštění funkce.

9.5 Práva a povinnosti insolvenčního správce v reorganizaci

Na rozdíl od konkursu je reorganizace sanačním řešením úpadku. Právě proto je osobou přebírající iniciativu v průběhu řízení dlužník. Právní mocí rozhodnutí o povolení reorganizace se ruší dispoziční omezení dlužníka. Disponovat s majetkem náležejícím do majetkové podstaty tak může dlužník, přičemž dle ust. § 330 odst. 3 InsZ se k platnosti úkonů zásadního

významu vyžaduje souhlas věřitelského výboru.

Činnost insolvenčního správce v reorganizaci spočívá zejména v dohledu nad činností dlužníka. Již od svého ustanovení do funkce zjišťuje a sepisuje insolvenční správce majetek náležející do majetkové podstaty, sestavuje a doplňuje seznam věřitelů a podává zprávy věřitelskému výboru.

Na základě § 332 InsZ je insolvenční správce oprávněn podat návrh na omezení dlužníka nebo vyloučení úplné dispozice s majetkovou podstatou. Hlavním důvodem je činnost dlužníka v rozporu se zájmy věřitelů. Insolvenční soud však může rozhodnout i bez návrhu. Jestliže tak insolvenční soud učiní, přechází v míře omezení nebo zbavení dispoziční oprávnění na insolvenčního správce.

Je-li dlužník právnickou osobou, pak se rozhodnutím o povolení reorganizace pozastavuje výkon funkce valné hromady nebo členské schůze dlužníka a v její působnosti rozhoduje insolvenční správce. Zákonodárce se tímto snaží eliminovat vliv vlastníků dlužníka na průběh reorganizace, neboť zájmy vlastníků a věřitelů mohou být odlišné. Insolvenční správce však nemůže volit, jmenovat nebo odvolávat statutární orgány dlužníka.

V průběhu reorganizace vykonává insolvenční správce dohled nad činností dlužníka a doplňuje seznam majetku a závazků. Dlužník je povinen informovat správce o své činnosti.

Za podmínek stanovených v ust. § 363 odst. 1 InsZ může insolvenční soud rozhodnout o přeměně reorganizace v konkurs. Takové rozhodnutí má za následek účinky prohlášení konkursu a s ním spojené právo insolvenčního správce nakládat s majetkovou podstatou.

9.6 Práva a povinnosti insolvenčního správce v oddlužení

Právní mocí rozhodnutí o schválení oddlužení se ruší

omezení dispozičních oprávnění dlužníka, ke kterým došlo v průběhu insolvenčního řízení.

Oddlužení je možné provést ve dvou formách, a to buď zpeněžením majetkové podstaty nebo rozvržením přihlášených pohledávek do splátkového kalendáře.

Z hlediska postavení insolvenčního správce je důležité, jaká forma oddlužení byla zvolena.

Při oddlužení zpeněžením majetkové podstaty postupuje insolvenční správce podle ustanovení upravujících zpeněžení majetkové podstaty v konkursu. Poté, co insolvenční správce zpeněží majetek, který podléhá oddlužení, se postupuje dále podle ustanovení o konečné zprávě a rozvrhu v konkursu.

V případě, že byl vybrán splátkový kalendář, je funkce správce pouze dohlédací. Volba splátkového kalendáře je vhodná tehdy, když osoba dlužníka má pravidelný příjem. V praxi pak insolvenční správce rozděljuje mezi jednotlivé věřitele částku strženou z příjmu dlužníka a pokrácenou o odměnu a hotové výdaje.

Bylo-li oddlužení splněno, vezme to insolvenční soud svým rozhodnutím na vědomí. Současně rozhodne o odměně insolvenčního správce, jeho nákladech a zprostí jej funkce. Právní mocí výše uvedeného rozhodnutí insolvenční řízení končí.

10. Změna v osobě insolvenčního správce

10.1 Odvolání insolvenčního správce a ustanovení nového

Významnou novinkou, kterou přinesl insolvenční zákon, je možnost insolvenčních věřitelů, podílet se na výběru osoby správce. Nová úprava insolvenčního práva výrazně posiluje postavení věřitelů, když umožňuje v souladu s ust. § 29 InsZ odvolání osoby insolvenčního správce. Dle § 29 odst. 1 InsZ mohou věřitelé na schůzi, která nejbližší následuje po přezkumném jednání, odvolat insolvenčního správce a rozhodnout o ustanovení nového. Takové odvolání nelze chápat jako sankci. Usnesení o odvolání a ustanovení nového správce je přijato, jestliže pro ně hlasovala nejméně polovina všech věřitelů přihlášených ke dni předcházejícímu konání schůze věřitelů. Uvedené rozhodnutí insolvenčních věřitelů insolvenční soud potvrdí.⁴⁰ Jedinými důvody pro nepotvrzení rozhodnutí jsou pouze skutečnost, že vybraná osoba nesplňuje předpoklady pro výkon funkce dle § 21 až 24 InsZ. I v tomto případě je soud vázán (obdobně jako dle ust. § 25 odst. 1 InsZ) ustanovit do funkce takto vybranou osobu. Nově ustanovený správce má právo obrátit se na insolvenční soud a požádat o odvolání z funkce. Musí tak učinit do 3 dnů poté, co se o svém ustanovení dozvěděl.

Od odvolání z funkce věřiteli je třeba odlišovat případy, kdy dojde k odvolání z důležitých důvodů, které však nemají svůj původ v porušení povinnosti insolvenčního správce. Toto odvolání také nemá sankční charakter. Výše uvedený postup soudu upravuje ust. § 31 InsZ, přičemž soud může postupovat na návrh anebo i bez návrhu. Důvodnost odvolání bude záležet na

⁴⁰ Obdobně jako v ust. § 25 odst. 1 InsZ po novele provedené zák. č. 217/2009 Sb. je i v tomto ustanovení možné spatřovat snahu zákonodárce pomalu uvádět věřitele do postavení „pánů sporu“, kdy si tito budou určovat osobu insolvenčního správce (pouze za podmínek ust. § 21 až 24 InsZ) a průběh řízení.

úvaze soudu.

10.2 Zproštění insolvenčního správce

Od případu odvolání správce z funkce je třeba odlišovat případy, kdy je správce z výkonu své funkce zproštěn. Dle § 32 InsZ může insolvenční soud zprostit funkce správce, který neplní řádně své povinnosti, nepostupuje při výkonu své funkce s řádnou péčí anebo závažně porušil důležitou povinnost, uloženou mu zákonem nebo soudem. Současně ustanoví insolvenční soud nového správce. V tomto případě se již jedná o rozhodnutí sankčního charakteru.

11. Předběžný, oddělený a zvláštní insolvenční správce

11.1 Předběžný insolvenční správce

Dle § 136 odst. 2 písm. b) InsZ je insolvenční správce ustanoven do funkce nejpozději společně s rozhodnutím o úpadku. V některých případech je nezbytné, aby byl insolvenční správce ustanoven před tímto rozhodnutím, a to jako předběžný správce. Hlavním důvodem jeho ustanovení je zjištění a zajištění majetku náležejícího do majetkové podstaty. Dle ust. § 27 odst. 2 InsZ je předběžný správce povinen vykonávat činnosti uvedené v zákoně a uložené mu insolvenčním soudem. Insolvenční zákon současně stanoví, že soud nemůže vymezit práva a povinnosti předběžného správce v širším rozsahu, než v jakém mu náleží po rozhodnutí o úpadku. Byl-li ustanoven předběžný správce a nestanoví-li insolvenční soud v rozhodnutí o úpadku jinak, stává se předběžný správce insolvenčním správcem.

O činnosti předběžného správce platí obdobně ustanovení týkající se insolvenčního správce.

11.2 Oddělený insolvenční správce

V průběhu insolvenčního řízení může dojít k situaci, kdy je osoba insolvenčního správce vyloučena z některých úkonů pro svůj poměr jen k některému z dlužníkových věřitelů nebo jen k některému ze zástupců dlužníkových věřitelů. V takovém případě ustanoví insolvenční soud do funkce odděleného insolvenčního správce. Oddělený správce provádí jednotlivé úkony, z nichž je insolvenční správce vyloučen. Dle ust. § 34 odst. 1 InsZ je důležitou podmínkou, aby s ohledem na charakter pohledávky dlužníkovy věřitele nebyl dán důvod pochybovat, že tento vztah (míněno vztah insolvenčního správce vůči nebo zástupci) ovlivní celkový způsob výkonu práv a povinností insolvenčního správce. V opačném případě by byl

insolvenční správce vyloučen pro podjatost z řízení.

Dle ust. § 34 odst. 2 InsZ ustanoví insolvenční soud odděleného správce vždy, je-li insolvenční správce vyloučen z některých úkonů proto, že mohou odporovat společnému zájmu věřitelů v insolvenčním řízení.

Insolvenční správce je povinen upozornit soud na důvody, pro které by mohl být vyloučen z insolvenčního řízení. Dojde-li soud k závěru, že jsou dány důvody ustanovení odděleného správce, ustanoví jej do funkce a v usnesení vymezí rozsah jeho působnosti.

11.3 Zvláštní insolvenční správce

Dle ust. § 35 odst. 1 InsZ ustanoví insolvenční soud zvláštního insolvenčního správce v případech, kdy je v rámci insolvenčního řízení nutné řešit zvláštní problematiku vyžadující odborné specializace. V usnesení o ustanovení do funkce je insolvenční soud povinen vymezit vztah insolvenčního a zvláštního správce.

12. Zástupce insolvenčního správce

Právní úprava zástupce insolvenčního správce byla zakotvena již v zákoně o konkursu a vyrovnání. Insolvenční zákon přejal plně tuto úpravu a v § 33 InsZ stanovil, že je-li to účelné, může insolvenční soud ustanovit insolvenčnímu správci zástupce pro případ, že by ze závažných důvodů nemohl svou funkci vykonávat. Je logické, že doba indispozice insolvenčního správce musí být přechodná. V opačném případě by byl insolvenční soud povinen insolvenčního správce odvolat a ustanovit nového.

O zástupci insolvenčního správce nepojednává blíže ani důvodová zpráva, když k ust. § 33 InsZ stanoví, že „institut zástupce se zachovává ve stávající podobě“.

Dle ust. § 35 odst. 2 InsZ platí, že pro ustanovení do funkce, odměňování a zprošťování do funkce zástupce insolvenčního správce, odděleného správce a zvláštního insolvenčního správce se obdobně užije ustanovení o insolvenčním správci.

13. Odpovědnost insolvenčního správce dle insolvenčního zákona

Dle ust. § 37 odst. 1 InsZ odpovídá insolvenční správce za škodu nebo jinou újmu, kterou dlužníku, věřitelům nebo třetím osobám způsobil tím, že při výkonu své funkce porušil povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu, jakož i tím, že při výkonu své činnosti nepostupoval s odbornou péčí. Odpovědnost za škodu nebo jinou újmu je v případě insolvenčního správce postavena na principu objektivní odpovědnosti. Dle ust. § 37 odst. 1 věta druhá InsZ se insolvenční správce odpovědnosti zproští, jen když prokáže, že vzniklé škodě nebo újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které bylo po něm možné spravedlivě požadovat.

V souladu s ust. § 37 odst. 2 InsZ odpovídá insolvenční správce i za škodu nebo újmu způsobenou osobami, kterých použil k plnění svých úkolů.

Výraznou novinkou upravuje insolvenční zákon v § 37 odst. 3, když stanoví odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu, která věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou vznikla tím, že nemohla být uspokojena. Zákon o konkursu a vyrovnání výše uvedenou povinnost přímo neupravoval, byť ji bylo možno nepřímou vyvodit z ustanovení o odpovědnosti za škodu.

Dle ust. § 37 odst. 4 InsZ se právo na uplatnění odpovědnosti za škodu promlčuje v subjektivní lhůtě do 2 let poté, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce, nejpozději však v objektivní lhůtě do 3 let od vzniku škody. Byla-li však škoda způsobena úmyslným trestným činem, za který byl insolvenční správce pravomocně odsouzen, promlčí se právo na náhradu škody nejpozději do 10 let od skončení insolvenčního řízení.

Na závěr je možné konstatovat, že insolvenční zákon

výrazným způsobem zpřísnil odpovědnost insolvenčního správce za škodu nebo jinou újmu.

14. Odměna správce a náhrada výdajů

Velmi diskutovanou oblastí se po přijetí insolvenčního zákona stala úprava odměňování insolvenčního správce. Dle ust. § 38 odst. 1 InsZ má insolvenční správce právo na odměnu a náhradu hotových nákladů. K podrobnějšímu řešení této problematiky přijal zákonodárce vyhlášku o odměňování insolvenčního správce.⁴¹ Dle výše uvedené vyhlášky činí odměna insolvenčního správce, pokud je způsobem řešení dlužníkovy úpadku konkurs, součet odměny určené z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele a odměny určeného z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele. Odměna insolvenčního správce určená z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele činí 2% z částky určené k vydání zajištěnému věřiteli. Odměna určená z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné činí procentuální částku dle § 1 odst. 3. Dle nové právní úpravy náleží insolvenčnímu správci při konkursu odměna ve výši nejméně 45.000 Kč.

Při reorganizaci náleží insolvenčnímu správci za každý započatý měsíc po rozhodnutí o povolení reorganizace odměna, která je stanovena z dvanáctinásobku průměrného měsíčního obratu za poslední účetní období dle tabulky uvedené v § 2 vyhlášky. Obdobně upravuje výše uvedená vyhláška i odměňování při oddlužení. V rámci oddlužení je třeba odlišovat případy, kdy došlo k zpeněžení majetkové podstaty nebo plnění splátkového kalendáře.

Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, pak mu dle § 38 odst. 1 InsZ náleží i částka odpovídající této dani.

⁴¹ Vyhláška č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů.

Dle ust. § 38 odst. 2 InsZ se odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce uspokojují z majetkové podstaty. Pouze tehdy, nestačí-li výtěžek z majetkové podstaty k uspokojení, hradí se odměna a hotové výdaje ze zálohy na náklady insolvenčního řízení. V případě, že by nebylo možné uhradit odměnu a výdaje ani ze zálohy, hradí je stát.

Vyúčtování odměny a hotových výdajů vyčíslí insolvenční správce v konečné zprávě, přičemž insolvenční soud může podle okolností případu po projednání s věřitelským výborem odměnu insolvenčního správce přiměřeně zvýšit nebo snížit. Dle ust. § 38 odst. 3 InsZ může být důvodem ke snížení zejména porušení povinností vyplývajících ze zákona nebo že insolvenční správce nenavrhl provedení částečného rozvrhu, ačkoli to stav zpeněžení majetkové podstaty umožňoval. K určení konkrétních podmínek, kdy je insolvenční správce povinen provést částečný rozvrh, resp. kdy to majetková podstata umožňuje, prozatím odborná literatura i důvodová zpráva mlčí.

15. Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout stručnou charakteristiku institutu (insolvenčního) správce a jeho činnosti po přijetí nové právní úpravy řešení úpadku. Vystihnout pak zejména nejvýznamnější novinky, které tato úprava přinesla a také problematiku některých otázek, jež vyvstaly již po nabytí účinnosti insolvenčního zákona.

Přijetí nového „moderního“ zákona k řešení úpadku je třeba v důsledku hodnotit kladně. I snaha přiblížit se západním právním úpravám s cílem umožnit dlužníkům řešit svůj úpadek sanačními prostředky, je také zcela nepochybně vhodným krokem.

Právní úprava dle zákona o konkursu a vyrovnání byla ve vztahu k odborné způsobilosti správců konkursních podstat nedostatečná. Vedle problematiky odborné způsobilosti nedostatečně řešila i odpovědnost a systém sankcí vůči správcům porušujícím právní úpravu. Právní úprava dle insolvenčního zákona klade mnohem větší důraz na odbornou způsobilost insolvenčních správců. Jak vyplývá z důvodové zprávy k návrhu zákona o insolvenčních správcích, je „primárním cílem vytvořit dostatečně funkční systém, který bude generovat insolvenční správce na odborné úrovni“. Vedle toho by bylo vhodné, aby zákonodárce upravil adekvátní finanční ohodnocení přiměřené ukládaným povinnostem a požadovaným podmínkám.

Insolvenční zákon výrazným způsobem omezil právní postavení správce. Došlo k posílení pozice věřitelů a bylo jim umožněno zasahovat do průběhu insolvenčního řízení v mnohem větší míře, než jak připouštěl zákon o konkursu a vyrovnání. Samo posílení postavení věřitelů přitom bylo jedním z hlavních cílů přijetí nové právní úpravy.

V důsledku přijetí takto odlišného kodexu bude do budoucna hrát také důležitou roli judikatura soudů, zejména pak při

výkladu některých sporných ustanovení. Dále by bylo vhodné, aby byl sjednocen i postup insolvenčních soudů při postupování v rámci řízení.

Poměrně významným mezníkem pro činnost správců bude 1.1.2010, kdy dojde ex lege k zániku oprávnění vykonávat tuto funkci pro řadu z nich, a to bez ohledu na to, zda-li nestihli vykonat zkoušku insolvenčního správce či ji neměli zájem vykonat. Teprve tehdy začne být patrné, zda-li zákonodárce ponechal dostatečně dlouhou lhůtu k absolvování zkoušek či nikoli. Je však reálné, že pro začátek se insolvenční soudy budou potýkat s nedostatkem zapsaných správců a tuto situaci budou muset řešit. Je tak otázkou k jakému řešení přistoupí - zda-li volbou správce mimo kraj své působnosti či volbou správce ad hoc dle ust. § 22 odst. 2 InsZ.

Bezesporu jednou ze zcela zásadních novinek, které insolvenční zákon přinesl a jež stojí i za závěrečnou zmínku, je možnost insolvenčních věřitelů odvolat soudem ustanoveného správce a usnést se na jiném.

S ohledem na novoty zavedené novou právní úpravou, budou muset soudy v řadě otázek také zaujmout jednotný postoj a vytvořit systém „závazné“ judikatury.

Přijetí insolvenčního zákona je bezesporu třeba hodnotit kladně, a to nejen ve vztahu k osobě insolvenčního správce. Vzhledem ke složitosti insolvenčního práva však pochybuji, že se jedná o krok konečný.

16. Seznam použité literatury

Monografie

RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 1. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008. 471 s. ISBN 9788073573294.

WINTROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 5. vyd. Linde Praha a.s., 2006. 751 s. ISBN 9788072017263.

ZELENKA, J. a kol. *Insolvenční zákon, poznámkové vydání s důvodovou zprávou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vyd. LINDE Praha a.s., 2008. 796 s. ISBN 9788072017072.

KOTOUČOVÁ, J. a kol. *Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 1260 s. ISBN 9788071795957.

KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. PACHL, L. *INSOLVENČNÍ ZÁKON a předpisy související. NAŘÍZENÍ RADY (ES) O ÚPADKOVÉM ŘÍZENÍ. Komentář*. Praha: ASPI, a.s., 2008. 903 s. ISBN 9788073573751.

SCHELLEOVÁ, I. *Základy insolvenčního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2008. 322 s. ISBN 9788087071885.

LISSE, L. *Insolvenční právo*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. 89 s. ISBN 9788086754918.

Články v časopisech

MRÁZEK, J. *Insolvenční právo EU a právní úprava v ČR*. Právní rádce, 2004, č. 12, s. I.-XIII.

HOLEŠÍNSKÝ, P. POLITZER, T. STRNAD, M. *Nové insolvenční právo v České republice*. Právní rádce, 2007, č. 11-12, s. I.-XII., s. II.-XIII.

HAVEL, B. *Oddlužení - zbraň nebo hrozba?* Právní rozhledy, 2007, č. 2, s. 50-55.

PACHL, L. *Průvodce insolvenčního správce insolvenčním řízením*. Právní fórum, 2008, č. 3, s. 107-113.

RICHTER, T. *Základní stavební kameny vládního návrhu insolvenčního zákona*. Právní fórum, 2005, č. 11-12, s. 442-447, s. 482-487.

KAVAN, P. *Postavení věřitelů v režimu insolvence dlužníka ve světle německé právní úpravy*. Právní rozhledy, 2008, č. 6, s. 202-210.

RICHTER, T. *Rekodifikace českého insolvenčního práva*. Právní fórum, 2004, č. 5, s. 188-192.

RICHTER, T. *Reorganizace podle insolvenčního zákona*. Právní rozhledy, 2008, č. 13-14, s. 465-474, s. 507-521.

ZOULÍK, F. *Vývoj insolvenčních řízení*. Právní fórum, 2009, Č. 4, s. 153-160.

Právní předpisy

Zákon číslo 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon číslo 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání.

Zákon číslo 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon číslo 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrčí.

Vyhláška číslo 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška číslo 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách a jejich nutných výdajů, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška číslo 312/2007 Sb., o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška číslo 314/2007 Sb., o minimálním limitu pojistného plnění a minimálních standardech pojistných smluv insolvenčních správců, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška číslo 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání.

Vyhláška číslo 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 1120/2005 na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Návrh č. 1044/2005 na vydání zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Důvodová zpráva k vydání zákona o insolvenčních správcích.

Internetové zdroje

<http://www.insolvencni-zakon.justice.cz>

<http://www.isap.vlada.cz>

<http://www.cak.cz>

<http://www.nsoud.cz>

<http://www.usoud.cz>

<http://www.portal.gov.cz>